

Onderwerp Beantwoording vragen ex artikel 41 RvO SP
over dreiging en gevolgen van sluitende verzorgingshuizen

Steller K. van den Berg

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 82 35

Bijlage(n) 4

Ons kenmerk 4488681

Datum 8 juli 2014

Uw brief van 12 juni 2014

Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij doen wij u toekomen ons antwoord op de door de heer J. Dijk van de SP-fractie gestelde vragen over de gevolgen van sluitende verzorgingshuizen. De brief van de vragensteller treft u als bijlage aan.

Vraag 1

Is het college op de hoogte van de gevolgen van het kabinetsbeleid voor de verzorgingshuizen in Groningen? Zo ja, hoe kijkt zij hier tegen aan. Zo nee, waarom (nog) niet?

Wij zijn op de hoogte van de gevolgen van het kabinetsbeleid - het niet meer indiceren van de lage zorgzwaartepakketten (zzp's) - op de capaciteit van de verzorgingshuizen in onze stad. Ter voorbereiding op de ophanden zijnde wijzigingen in de zorg hebben we in 2013 met de analyse *Wonen en Zorg* en het *Woonwensenonderzoek (G)oud wonen* de gevolgen voor de stad in beeld gebracht voor dit moment en voor 2022. Uit de analyse bleek duidelijk dat de oude verzorgingshuizen in de stad geen toekomst meer hebben. Ouderen willen over het algemeen zelf zo lang mogelijk zelfstandig thuis blijven wonen, gaven ze aan in het woonwensenonderzoek. Als ouderen dat niet meer kunnen zijn er voldoende woningen in de categorie 'verzorgd wonen' om deze groep in 2022 te huisvesten. Een situatie waar wij erg blij mee zijn. Samen met de organisaties van Zorgen voor Morgen¹ willen wij inhoud geven aan de nieuwe situatie die ontstaat met de decentralisaties in de zorg.

Hoewel de gemeente een deel van de taken uit de AWBZ krijgt heeft de gemeente geen invloed op de intramurale zorg. De intramurale zorg die overblijft en overgaat in

¹ Zorgen voor Morgen is een samenwerkingsverband tussen corporaties, welzijns-, zorginstellingen, zorgkantoor en de gemeente. In 2007 is de samenwerking gestart met het ondertekenen van een convenant die uitdrukking gaf aan de wens om wonen, welzijn en zorg in samenhang gestalte te geven. Inmiddels hebben 32 partijen dit convenant ondertekend. De Stips zijn onder andere uit deze samenwerking ontstaan.

de wet Wet langdurige zorg (Wlz) blijft de verantwoordelijkheid van het zorgkantoor Menzis en de intramurale zorgaanbieders. In het platform Zorgen voor Morgen spreken wij deze partijen vanuit het convenant en gaan wij in gesprek over deze onderwerpen.

Overigens hebben we u in onze brief van 25 juli 2013 bericht over de door ons uitgevoerde analyse Wonen en Zorg en het Woonwensenonderzoek (G)oud wonen (R013.3775328). Vervolgens hebben wij u in de brief van 18 februari 2014 geïnformeerd over de ouderen- en zorghuisvesting (R014.4182784).

In de laatste brief hebben wij u geïnformeerd over de uitkomsten van de wijkbijeenkomsten met ouderen in de stad naar aanleiding van de analyse Wonen en Zorg met de aankondiging dat we in de komende Woonvisie hier nader op terug komen. De Woonvisie zal ingaan op de nieuwe situatie die ontstaat nu de verzorgingshuizen oude stijl sluiten en ouderen langer zelfstandig blijven wonen.

Vraag 2

Kan het college een overzicht geven van de verzorgingstehuizen die dreigen te sluiten/inkrimpen en het aantal toekomstige plekken in verzorgingshuizen dat in Groningen overblijft? Zo ja, op welk termijn? Zo nee, waarom niet?

In de stad zijn er verschillende zorgaanbieders van intramurale zorg. De verzorgingshuizen vallen onder de categorie verpleging en verzorging (V&V) in de AWBZ. De aanbieders zijn - in alfabetische volgorde - Dignis, Residentie Buitenzorg, TSN, Westerholm, ZINN en de Zorggroep Groningen. In de beantwoording van vraag 7 gaan we in op de manier waarop de verschillende zorgaanbieders met de extramuralisering omgaan. In bijlage 1 vindt u een overzicht van de intramurale verzorgingshuizen per zorgaanbieder, welke vorm van zorg er wordt verleend en wat de plannen zijn met de huizen in de nabije toekomst.

De verzorgingshuizen zoals we die nu kennen zullen verdwijnen. De intramurale zorg zal de hogere zorgwaarte pakket gaan bevatten. Verder worden veel huizen (deels) omgebouwd naar zelfstandig wonen waar de zorg centraal blijft staan. De capaciteit voor zowel intramurale zorg als voor verzorgd wonen blijft daarbij ruim op peil, voor nu en in het jaar 2022. Voor de cijfers kunt u de bijgevoegde analyse Wonen en zorg raadplegen.

Vraag 3

Deelt het college de zorgen van de SP-fractie als het gaat om de ingrijpende impact van een verhuizing op onze ouderen? Zo ja, wat gaat het college doen om het aantal verhuizingen te minimaliseren? Zo nee, waarom niet?

Wij delen de zorgen van de SP-fractie als het gaat om de impact van verhuizingen op ouderen. Zeker kwetsbare ouderen in verzorgingshuizen zullen verhuizingen als erg ingrijpend ervaren. Ook in de stad zijn er al verhuizingen van ouderen naar andere zorglocaties geweest en komen er nog een aantal verhuizingen aan. Hoewel wij geen wettelijk taak hebben dringen wij er bij de zorginstellingen op aan de verhuisbewegingen zo min mogelijk te laten zijn. Het is echter onvermijdelijk dat op een gegeven moment verhuisd moet worden. Ouderen zullen naar de nieuwbouwlocaties verhuizen (zie ook bijlage 1) en ook zullen er interne verhuizingen plaatsvinden, als gevolg van een gedeeltelijke omzetting van intramurale naar extramurale plaatsen binnen de tehuizen. Wij schatten dat er over een periode van twee jaar ongeveer 300 a 400 ouderen zullen verhuizen vanuit verzorgingshuizen en aanleunwoningen. De ervaring leert dat deze verhuizingen mits ze goed voorbereid en georganiseerd zijn en door betrokken medewerkers worden begeleid goed verlopen. Overigens worden bij veel verzorgingshuizen de weg van de geleidelijke invulling gekozen. Zodra de cliënten vertrekken (meestal bij overlijden) wordt de vrijkomende ruimte omgezet in een zelfstandige woning. Ouderen met een AWBZ indicatie kunnen dan blijven wonen in hun vertrouwde omgeving.

Vraag 4

Heeft het college zicht op de gevolgen voor (de groei van) het beroep op thuiszorg van ouderen die nu/straks niet meer in een verzorgingstehuis terecht kunnen en waarvan verwacht wordt dat zij langer thuis blijven wonen? Zo ja, wat zijn die gevolgen? Zo nee, waarom niet?

Het onderdeel van thuiszorg waar de gemeente verantwoordelijk voor is, is de Wmo-voorziening huishoudelijke hulp. In 2013 is gestart met de extramuralisering van de laagste zzp's, die alleen voor nieuwe cliënten geldt. We hielden er toen rekening mee dat er een groter beroep op individuele Wmo-voorzieningen zou worden gedaan op grond van de groei in eerdere jaren, demografische ontwikkeling en extramuralisering van de lichte zorgzwaarte-pakketten. We rekenden op een kostenstijging voor huishoudelijke hulp doordat meer mensen langer gebruik zouden maken van huishoudelijke hulp. Bovendien zouden cliënten meer uren hulp nodig kunnen hebben. Tegen de verwachting in daalde in 2013 echter het gebruik van Wmo-voorzieningen en ook van de voorziening huishoudelijke hulp. Een complex van factoren ligt hieraan ten grondslag. Burgers lijken meer en meer te anticiperen op het beleid van de overheid om burgers nog slechts te ondersteunen wanneer de eigen kracht onvoldoende is. Burgers doen minder vaak een beroep op de overheid en vinden vaker zelf oplossingen. Dit sluit aan bij wat wij in de keukentafelgesprekken met cliënten bespreken.

Vraag 5

Heeft de gemeente zicht op de groei van het aantal ouderen dat ten gevolge van het kabinetsbeleid zelfstandig dient te blijven wonen en is voor hen passende huisvesting beschikbaar? Zo ja, dan vernemen wij graag om hoeveel mensen dit gaat. Zo nee, waarom niet?

Bij vraag 1 is dit voor een deel beantwoord. In de analyse Wonen en Zorg is berekend dat het in 2022 om circa 1.300 ouderen gaat in de zorgzwaartepakketten 1 t/m 4. Deze ouderen kunnen worden gehuisvest in woningen in de categorie verzorgd wonen waarvan er dan circa 1.500 zullen zijn.

Vraag 6

Heeft het college een opvatting over het aantal plaatsen in verzorgingshuizen dat tenminste in stand moet blijven om ouderen een veilige, kwalitatief goed verzorgde en sociaal verantwoorde oude dag te bieden in de gemeente? Zo ja, waar bestaat die opvatting uit en waar is deze op gebaseerd? Zo nee, waarom niet?

In de analyse Wonen en zorg is aangegeven wat voor dat moment en voor 2022 nodig is op het gebied van wonen en zorg. Het beleid van het kabinet is dat de zorgzwaartepakketten 1 t/m 3 en de helft van 4 geëxtramuraliseerd worden. Voor de overige zwaardere zorgpakketten blijft de intramurale zorg bestaan. Voor deze intramurale zorg moeten in 2022 circa 1.000 verpleeghuisplaatsen zijn. Nu enkele zorgaanbieders hun capaciteit nader aan het bepalen zijn is geen antwoord mogelijk of deze aantallen gerealiseerd kunnen worden. De komende jaren zal zich dit uitkristalliseren. We houden de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten en maken hier melding van in het Platform Zorgen voor Morgen.

Met de ombouw van diverse verzorgingshuizen en de nieuwbouw van nieuwe verpleeghuizen met huurappartementen voor verzorgd wonen denken wij een oplossing te hebben voor de lagere zorgzwaartepakketten. Deze nieuwe manier van wonen met zorg moet goed ondersteund worden met diensten en activiteiten op het gebied van zorg en welzijn. Vanuit de gemeentelijk zullen we dit goed ondersteunen. Ervaringen zijn er vrijwel nog niet. Wij willen de nieuwe ontwikkelingen goed monitoren om te zien of we ouderen een veilige, kwalitatief goed verzorgde en sociaal verantwoorde oude dag bieden in onze gemeente.

Vraag 7

Heeft het college contact met de instellingen die de verzorgingshuizen exploiteren en zo ja bestaat er een gezamenlijke overeengekomen planning waardoor voorkomen kan worden dat ouderen tussen wal en schip vallen? Zo ja, wat zijn de ervaringen? Zo nee, waarom niet?

Wij hebben momenteel veel contact met zorgaanbieders en de corporaties van het zorgvastgoed. Per zorgaanbieder is de aanpak van de nieuwe situatie verschillend. ZINN kiest voor centralisatie van de zorg op twee grote locaties, Coendershof in Helpman en Huize Patrimonium in Selwerd, en drie kleinere locaties, Platina Zorgcentrum, Pelsterhof en de Zuiderflat. Zorggroep Groningen kiest voor de intramurale verpleegzorg en stoot de verzorgingshuisplaatsen in Maartenshof af. Cliënten in het verzorgingshuisdeel van Maartenshof kunnen daar blijven wonen en hoeven niet te verhuizen heeft de Zorggroep Groningen onlangs laten weten. Met Dignis en TSN hebben wij het meeste contact omdat die zorgorganisaties met hun corporaties bezig zijn met een ingewikkelde ombouw van hun verzorgingshuizen naar zelfstandig wonen. Als de AWBZ wegvalt verdwijnen er veel functies (welzijn, restaurant, dagbesteding, e.d.) die in een andere vorm wel nodig zijn in de nieuwe omgebouwde woonvoorziening. Samen met de organisaties vanuit Zorgen voor Morgen zijn wij aan het zoeken hoe die functies op een andere manier terug kunnen komen. Wij denken daarbij aan participatie banen, vrijwilligers en het bieden van onderdak aan andere organisaties in vrijkomende ruimtes op de begane grond van de huizen. In de Oosterpark hebben de ondernemers al aangeboden mee te denken en te helpen hoe deze voorzieningen kunnen blijven bestaan in een geheel andere setting. Zo spannen wij ons in om samen met de andere organisaties ouderen niet tussen wal en schip te laten vallen. Het is echter een geheel nieuwe situatie waarin er nog veel onzekerheden zijn, wij weten nog niet definitief of alle plannen succesvol zullen zijn en er voor alles voldoende budget is. De belangrijkste vraag is hoe ouderen zelf zullen gaan kiezen. Kiezen ze voor de nieuwe woonvoorzieningen waar ze zelfstandig een huis huren met thuiszorg en zelf voor het eten moeten zorgen? Of misschien blijven ze gewoon thuis wonen en nemen ze daarbij ervaren ongemak voor lief. Vanuit de sociale teams en het zorgloket houden wij de situatie van kwetsbare ouderen goed in de gaten om zo nodig snel te kunnen reageren. Met de ouderenbonden hebben wij via de werkgroep ouderen- en zorghuisvesting contact over deze onderwerpen. Zij melden het ons als er schrijnende gevallen zijn en de trends van de vragen die daar binnen komen.

Vraag 8

Is het college met de SP van mening dat de combinatie van de decentralisatie van zorg voor langdurig zieken of ouderen, gecombineerd met forse bezuinigingen op bijv. de huishoudelijke verzorging en het mogelijke tekort van geschikte zelfstandige huisvesting, conflicteert met de wens van dit kabinet om ouderen langer thuis te laten wonen? Zo ja, is het college bereid om deze mening te verkondigen op de eerst volgende bijeenkomst(en) van de VNG? Zo nee, waarom niet?

Het college heeft bij monde van de vorige wethouder Zorg in de afgelopen periode in de VNG bij voortduring aandacht gevraagd voor de risico's die verbonden zijn aan de decentralisering in combinatie met de forse bezuinigingen. Dit heeft er aan bijgedragen dat de VNG hier bij voortduring aandacht voor heeft gevraagd. De maatregelen ten opzichte van het regeerakkoord zijn hierdoor mede verzacht. Zo is er onder meer door het Rijk extra geld beschikbaar gesteld om ouderen die het thuis niet meer redden in een intramurale instelling op te nemen. De VNG en de staatssecretaris van VWS hebben afgesproken de ontwikkelingen de komende tijd te zullen monitoren. Mocht er aanleiding zijn, dan zullen wij zeker bij de VNG aan de bel trekken.

We hopen u hiermee voor dit moment voldoende te hebben ingelicht.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
dr. R.L. (Ruud) Vreeman

de secretaris,
drs. P.J.L.M. (Peter) Teesink

Bijlage 1. Intramurale huizen (V&V)

Dignis	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Blauwborgje	Paddepoel	Verpleeghuis	nee	nee, is pas intern aangepast.
Hamrikheem	Indische buurt	Verzorgingshuis	Ja	gedeeltelijk ombouw naar GGZ
Bernlef	Paddepoel	Verzorgingshuis	Ja	deel intramuraal blijft rest wordt zelfstandige verhuur
Veldspaat	Vinkhuizen	Combinatie	Ja	nee, is een nieuw complex
Diamant	Vinkhuizen	Verpleeghuis	nee	nee, is een woonvorm voor demente ouderen
Heymancentrum	Corpus Noord	Combinatie	ja	gedeeltelijk ombouw naar GGZ
Da Costa	De Wijert Noord	Verpleeghuis	nee	nee, is een kleine woonvorm voor demente ouderen
Oosterparkheem	Oosterpark	Verzorgingshuis	ja	wordt geheel zelfstandige verhuur
Gabriel	Hoogkerk	Verpleeghuis	ja	nee, is een nieuw complex
Residentie Buitenzorg	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Grote Beerstraat	Paddepoel	verpleeghuis	ja	nee, is een nieuw complex
TSN	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Ebbingepoort	binnenstad	Verzorgingshuis	ja	deel intramuraal blijft, rest wordt zelfstandige verhuur
Mercator	Lewenborg	Verzorgingshuis	ja	deel intramuraal blijft, rest wordt zelfstandige verhuur
Westerholm	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Rikkers Lubbers	Binnenstad	Verzorgingshuis	nee	wordt gesloten na realisatie

8
Beantwoording vragen ex artikel 41 RvO SP over dreiging
en gevolgen van sluitende verzorgingshuizen

				nieuwbouw in Haren
ZINN	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Pelsterhof	binnenstad	Verzorgingshuis	nee	wordt geheel zelfstandige verhuur
Menno Lutterhuis	Corpus noord	Verzorgingshuis	nee	gaat sluiten als Coendershof af is
Huize Patrimonium	Selwerd	Verzorgingshuis	Ja	compleet nieuw
Platina Zorgcentrum	Vinkhuizen	Verzorgingshuis	Ja	wordt geheel zelfstandige verhuur
Coendershof	Helpman	Verpleeghuis	nee	compleet vernieuwbouw
Zuiderflat	De Wijert zuid	Verpleeghuis	Ja	nee, is kort geleden intern aangepast
Zorggroep Groningen	Wijk	Zorg	aanleun woning.	Plannen
Maartenshof	Hoornse Meer	Combinatie	Ja	het verzorgingshuis gedeetel gaat op termijn sluiten
Innersdijk	Beijum nu Ten Boer	Verpleeghuis	nee	compleet nieuw maar met minder plaatsen dan oorspronkelijk

Aan het college van Burgemeester en Wethouders

Grote Markt 1
9712 HN Groningen

Datum: 12 juni 2014

Betreft: schriftelijke vragen door de leden van de raad overeenkomstig artikel 42 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen van de raad van de gemeente Groningen betreffende dreiging en gevolgen van sluitende verzorgingshuizen.

Geacht college,

Ongeveer 100.000 ouderen in Nederland wonen in een verzorgingshuis waar ze veilig wonen en liefdevol verzorgd worden. Het kabinet wil 800 van de 1300 verzorgingshuizen sluiten. Vanwege deze bezuinigingen moeten ouderen op hoge leeftijd in verzorgingshuizen gedwongen verhuizen naar andere verzorgingshuizen veelal ver van hun vertrouwde omgeving. Of ze komen het verzorgingshuis niet meer in omdat de plaatsingsvoorwaarden fors zijn verzaamd terwijl zij die geborgenheid juist nodig hebben. Deze plannen betekenen bovendien dat ouderen verplicht langer thuis moeten blijven wonen, terwijl er ook fors bezuinigd wordt op de thuiszorg.

Ook in de stad Groningen beginnen de eerste signalen van sluitende en inkrimpende verzorgingstehuizen te ontstaan. Zo stond op vrijdag 6 juni 2014 het bericht in het Dagblad van het Noorden dat Maartenshof aan Schaaksport (Zorggroep Groningen) versneld wordt afgebouwd en de nieuwbouw van Innersdijk in de wijk Beijum kleiner wordt (zie bijlage). Maar ook verzorgingstehuis Menno Lutter aan het Overwinningsplein (ZINN) zal in 2016 in haar huidige vorm de deuren sluiten en zullen de bewoners moeten verhuizen.

De SP-fractie maakt zich grote zorgen over de (mogelijke) sluitingen van verzorgingshuizen en de gevolgen daarvan voor onze ouderen. Naar aanleiding van bovenstaande heeft de SP-fractie de volgende vragen:

1. Is het college op de hoogte van de gevolgen van het kabinetsbeleid voor de verzorgingshuizen in Groningen? Zo ja, hoe kijkt zij hier tegen aan. Zo nee, waarom (nog) niet?
2. Kan het college een overzicht geven van de verzorgingstehuizen die dreigen te sluiten/inkrimpen en het aantal toekomstig plekken in verzorgingshuizen dat in Groningen overblijft? Zo ja, op welk termijn? Zo nee, waarom niet?
3. Deelt het college de zorgen van de SP-fractie als het gaat om de ingrijpende impact van een verhuizing op onze ouderen? Zo ja, wat gaat het college doen om het aantal verhuizingen te minimaliseren? Zo nee, waarom niet?
4. Heeft het college zicht op de gevolgen voor (de groei van) het beroep op thuiszorg van ouderen die nu/straks niet meer in een verzorgingstehuis terecht kunnen en waarvan verwacht wordt dat zij langer thuis blijven wonen? Zo ja, wat zijn die gevolgen? Zo nee, waarom niet?
5. Heeft de gemeente zicht op de groei van het aantal ouderen dat ten gevolge van het kabinetsbeleid zelfstandig dient te blijven wonen en is voor hen passende huisvesting beschikbaar? Zo ja, dan vernemen wij graag om hoeveel mensen dit gaat. Zo nee, waarom niet?

6. Heeft het college een opvatting over het aantal plaatsen in verzorgingshuizen dat tenminste in stand moet blijven om ouderen een veilige, kwalitatief goed verzorgde en sociaal verantwoorde oude dag te bieden in de gemeente? Zo ja, waar bestaat die opvatting uit en waar is deze op gebaseerd? Zo nee, waarom niet?
7. Heeft het college contact met de instellingen die de verzorgingshuizen exploiteren en zo ja bestaat er een gezamenlijke overeengekomen planning waardoor voorkomen kan worden dat ouderen tussen wal en schip vallen? Zo ja, wat zijn de ervaringen? Zo nee, waarom niet?
8. Is het college met de SP van mening dat de combinatie van de decentralisatie van zorg voor langdurig zieken of ouderen, gecombineerd met forse bezuinigingen op bijv. de huishoudelijke verzorging en het mogelijke tekort van geschikte zelfstandige huisvesting, conflicteert met de wens van dit kabinet om ouderen langer thuis te laten wonen? Zo ja, is het college bereid om deze mening te verkondigen op de eerst volgende bijeenkomst(en) van de VNG? Zo nee, waarom niet?

Met vriendelijke groet,

Jimmy Dijk
SP

06 juni 2014 , pag. 22

Zorggroep lijdt verlies

Arend van Wijngaarden

GRONINGEN De meeste ouderenzorginstellingen in de provincie Groningen draaien met winst. Daardoor hoeft de afbouw van verzorgingshuizen niet tot ongelukken te leiden.

Alleen Zorggroep Groningen lijdt verlies. Volgens bestuurder Margriet Hommes is haar organisatie toch gezond. „We gaan nu door een dal en daar zijn goede redenen voor. We hebben voldoende eigen vermogen om een paar moeilijke jaren te overleven.”

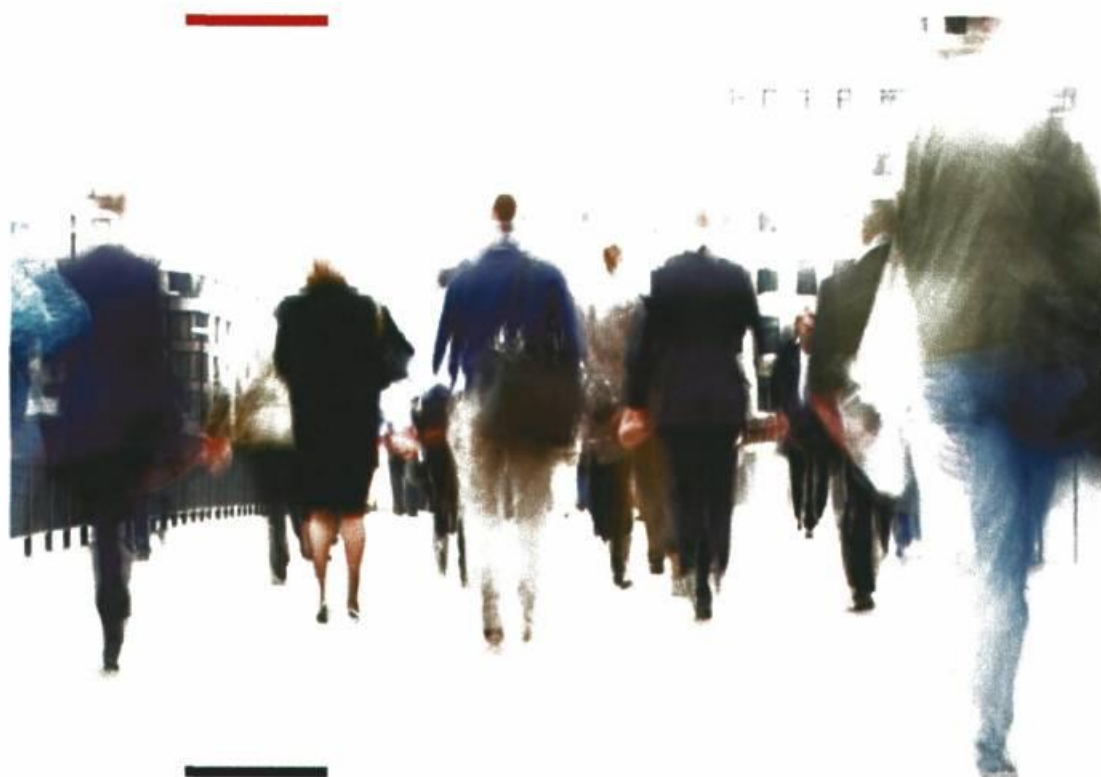
Het kabinetsbeleid om ouderen langer thuis te laten wonen leidt in heel Nederland tot onrust in de ouderenzorg. Alleen 'zorg' wordt voortaan vergoed, voor 'wonen' moeten mensen zelf betalen. Instellingen kunnen met goed fatsoen geen hoge huur vragen voor kleine kamertjes in oude verzorgingshuizen, dus moeten ze die tehuizen opknappen of sluiten en dat kost geld.

De Nederlandse Zorgautoriteit NZa onderzocht of alle ouderenzorginstellingen goed genoeg in de slappe was zitten voor deze verandering. Dat bleek over het algemeen in orde: de instellingen staan er financieel-economisch goed genoeg voor.

Alleen zijn er in enkele regio's waaronder Groningen 'risico's'. Zorggroep Groningen leed in 2013 een verlies van bijna 1,3 miljoen euro. De groep is de holding boven verpleeghuis Innersdijk en verzorgingshuis Maartenshof in Groningen, de Bloemhof in Ten Boer, het A.G. Wildervanckhuis in Veendam en Westerhave in Wildervank. De Zorggroep kondigde eerder dit jaar aan dat het verzorgingshuis Maartenshof in het zuiden van de stad versneld wordt afgebouwd en de nieuwbouw van Innersdijk in de wijk Beijum wat kleiner wordt.

Misschien moet een deel van de ouderen in Maartenshof verhuizen. Daarover valt binnen enkele weken een besluit. Hommes: „Maar niemand komt op straat te staan.”

BASIS VOOR BELEID

(G)oud wonen

Een onderzoek naar woonwensen onder 55-plussers in Groningen

Onderzoek en Statistiek Groningen heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevensanalyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

(G)oud wonen

Een onderzoek naar woonwensen onder 55-plussers in Groningen

Louise Zwanenberg

Tinus Snijders

Marcel Daalman

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Algemene conclusies	7
Inleiding.....	9
Hoofdstuk 1: Woonsituatie en achtergrond.....	15
Hoofdstuk 2: De buurt	29
Hoofdstuk 3: Woonwensen	33
Hoofdstuk 4: Zorg voor elkaar.....	44

Samenvatting

Groningen is een studentenstad, waar in vergelijking met de rest van Nederland relatief weinig mensen van 55 jaar en ouder wonen: 21,5%. In heel Nederland is dit 29,2%. Met de vergrijzing wordt het steeds belangrijker dat we weten wat de woonwensen van 55-plussers zijn.

In de stad Groningen wonen in twee stadsgebieden relatief veel 55-plussers: in het zuiden van de stad (in de buurten Piccardthof, Hoornse Park, Hoornse Meer, De Wijert-Zuid, Coendersborg en de Villabuurt – samen stadsgebied Nieuw-Zuid) en in het Noordwesten (Selwerd/Paddepoel/Vinkhuizen – samen stadsgebied Noordwest). In het Centrum en de oudere schilwijken rond het centrum wonen relatief weinig inwoners van 55 jaar en ouder.

Hoe veilig 55-plussers zich voelen, hangt samen met de buurt waar zij wonen. Stadsgebied Nieuw-zuid particulier scoort het hoogst op veiligheid onder ouderen en in stadsgebied Noordwest voelen 55-plussers zich het minst veilig. Een aantal aspecten van veiligheid zijn verkeersveiligheid, en het schoonhouden en de toegankelijkheid van de buurt. In de oudere schilwijken ten noordoosten van het centrum waarden 55-plussers deze onderdelen het minst.

De helft van de ouderen woont in Groningen in een eengezinswoning (48%); bijna een derde woont in een flat (29%). We zien dat, hoe jonger de 55-plusser is, hoe vaker hij in een eengezinswoning woont. Meestal is dit het huis waar hij met zijn gezin is komen wonen en ook na het vertrek van de kinderen blijft. Twee derde van de 55-plussers in Groningen is woningeigenaar, de rest huurt en dan vooral bij een van de woningbouwcorporaties. Van de jongere ouderen (55 tot en met 64 jaar) heeft een ruime meerderheid een koopwoning (70%). Met de jaren neemt het aantal huurders toe: van de 75-plussers huurt 50% een huis van een woningbouwcorporatie.

De woonlasten zijn gemiddeld €450,-. Woningbezitters hebben lagere woonlasten dan huurders. Ook zien we dat de woonlasten van de woningbezitters dalen, naarmate de leeftijd stijgt. Dit zien we niet bij de huurders. Verder zijn er verschillen in woonlasten aan te wijzen tussen de verschillende stadsgebieden. In Nieuw-Zuid zijn de woonlasten het hoogst, en in de schilwijken en in Lewenborg en Beijum het laagst.

Zelfstandig kunnen blijven en dus ook zelfstandig blijven wonen vinden 55-plussers erg belangrijk. Eén op de zes van de ouderen hebben verhuisplannen, 55% wil in de nabije toekomst niet verhuizen en 28% weet niet of men dat wil. Een reden om toch te verhuizen is vaak de trap, die bij het ouder worden een lastig obstakel wordt. We zien dit terug bij de gegevens over 55-plussers die *niet* van plan zijn te verhuizen: zonder trap in huis wil twee-derde niet verhuizen, met trap in huis wil de helft niet verhuizen. Ouderen blijven in Groningen lang in hun huis wonen: Twee-derde woont 10 jaar of langer in de huidige woning. Pas rond het 78e levensjaar zien we het gemiddelde aantal jaren dat iemand in zijn huis woont, dalen. Vanaf 75 jaar krijgen veel mensen lichamelijke klachten, waardoor een verhuizing soms toch noodzakelijk wordt.

De meeste ouderen met een verhuisswens wil in Groningen blijven wonen, één op de zes van hen wil naar buiten de stad, maar grotendeels wel in de regio. Diegene die in Groningen wil blijven wonen verhuizen het liefst in de eigen buurt of in of dichtbij het centrum, als er maar openbaar vervoer en winkels voor de dagelijkse boodschappen op loopafstand aanwezig zijn. Eén op de twee wil graag

groenvoorzieningen op loopafstand hebben. Een kwart van de ouderen met een verhuishwens heeft geen voorkeur voor een wijk of weet niet waarheen ze willen verhuizen.

In de meerderheid van de woningen van 55-plussers zijn geen aanpassingen aanwezig (64%). Wanneer er wel sprake is van aanpassing van de woning, dan gaat het meestal om een verhoogd toilet (26%) of het drempelvrij maken van het huis (23%). Er is weinig noodzaak tot (meer) aanpassingen in huis: 83% van de 55-plussers vindt dit niet nodig. Als er wel (meer) aanpassingen nodig zijn, dan staan een drempelvrij huis en een traplift hoog op de wensenlijst.

Veel 55-plussers hebben een sterke voorkeur voor een zelfstandige woonruimte zonder aanpassingen of voor een zelfstandige seniorenwoning. Wonen in een seniorencomplex met huismeester en een seniorenwoning met voorzieningen zijn minder in trek. Jongere ouderen tot 65 jaar willen het liefst een zelfstandige woonruimte, maar ook bij de groep van 65 tot en met 74 jaar zien we deze wens. De voorkeur voor een woonruimte in een seniorencomplex ontstaat meestal bij mensen boven de 65 jaar.

Omdat de mobiliteit vaak afneemt, is het voor 55-plussers belangrijk dat veel gebruikte voorzieningen op loopafstand (5 minuten van de woning) aanwezig zijn. Vooral het openbaar vervoer moet dichtbij zijn, net als een winkel voor de dagelijkse boodschappen. Ook belangrijk is een park op loopafstand, gevolgd door de apotheek en de huisarts. De bibliotheek, het buurthuis, het café en de kerk hoeven niet zo dicht bij huis te zijn.

Als het nodig is, vinden 55-plussers het fijn dat er iemand een oogje in het zeil houdt, maar het is minder prettig dat iedereen weet wanneer je thuis komt en met wie. Ouderen willen zo min mogelijk verplichtingen en zo veel mogelijk eigen ruimte. Een hofje wordt vaak genoemd, maar met voor iedereen een eigen ingang uit het zicht van de anderen, een gezamenlijke tuin en een conciërge voor kleine klussen. Zo'n hofje willen 55-plussers dan liever wat dichterbij het centrum dan in een verre buitenwijk.

Het gezamenlijk van bereiden van eten willen 55-plussers liever niet. Ze hebben wel interesse in het gezamenlijk verzorgen van de tuin. Dit zou in een gedeelde woonvorm kunnen: bijna 30% van de 55-plussers zou daar wel willen wonen. Hoe ouder, hoe minder animo voor een gedeelde woonvorm. Die woonvorm willen 55-plussers het liefst delen met vrienden en kennissen van ongeveer dezelfde leeftijd. Bij voorkeur wonen zij met ongeveer vijf huishoudens samen en in ieder geval niet met veel meer mensen.

Meer dan de helft van de 55-plussers verleent regelmatig hulp aan anderen of doet klussen voor anderen. Ruim een derde is actief als vrijwilliger. Van alle 55-plussers zijn de mensen van 65 tot en met 74 jaar vaker aan de slag als vrijwilliger dan de jongere ouderen en de 75-plussers. Dit geldt ook voor het verlenen van hulp aan en het verrichten van klussen voor anderen. Met het pensioen komt meer vrije tijd beschikbaar; 75-plussers kunnen door lichamelijke klachten minder vrijwilligerswerk doen en hebben wellicht zelf hulp nodig. Jongere ouderen zijn vaker mantelzorgers dan 65-plussers. Het gaat dan dikwijls om mantelzorg voor de eigen ouders. De meest gegeven hulp is hulp in de huishouding, meestal door professioneel personeel. Boodschappenhulp blijft voornamelijk binnen de familie en partners helpen elkaar zo lang dat nog kan.

Het aantal alleenstaanden in de leeftijdsgroep van 55 tot en met 64 jaar neemt toe. Deze toename leidt waarschijnlijk in de toekomst tot een grotere vraag naar zorg. Deze alleenstaanden kunnen niet rekenen op de hulp van hun partner en zullen eerder aangewezen zijn op hulp van anderen. Dit is een belangrijke verandering bij toenemende vergrijzing.

Algemene conclusies

Zelfstandig blijven is voor 55-plussers erg belangrijk. Drie kwart van hen wil zelfstandig blijven wonen, het liefst in de woning waar zij al vóór hun 55^e kwamen te wonen. Als dit een huis is zonder drempels en trappen, maken 55-plussers minder plannen om te verhuizen.

De meerderheid wil blijven wonen in de stad Groningen. Openbaar vervoer, een winkel voor de dagelijkse boodschappen en groenvoorzieningen moeten op loopafstand aanwezig zijn en dat het liefst in een buurt met alle leeftijdscategorieën vertegenwoordigd. Eén op de zes wil verhuizen naar buiten de stad, maar vooral naar de regio dichtbij Groningen.

Ruim een kwart van de 55-plussers in Groningen zou wel in een gedeelde woonvorm willen wonen. Daar mogen dan maximaal vijf huishoudens wonen en er moet voldoende privacy zijn. Samen de tuin verzorgen willen 55-plussers graag, maar voor een gezamenlijke maaltijd lopen ze niet warm. Het wonen in een hofje wordt vaak genoemd, niet te ver van het stadscentrum, met een huismeester, een gezamenlijke tuin en een eigen voordeur uit het zicht van de anderen.

In Groningen wonen relatief veel 55-plussers in de stadsgebieden Nieuw-Zuid en Noordwest. De meer welgestelde ouderen wonen vooral in Nieuw-Zuid, 55-plussers met lagere inkomens wonen vaker in Noordwest. Het centrum neemt een bijzondere positie in: hier wonen relatief weinig 55-plussers en zij zijn vaker alleenstaand.

Het aantal alleenstaande mensen van 55 tot 65 jaar is de afgelopen tien jaar toegenomen. Naar verwachting zal deze trend zich voortzetten. Omdat alleenstaanden niet kunnen rekenen op hulp of mantelzorg van hun partner, heeft deze toename de komende decennia gevolgen voor de vraag naar zorg. Vanaf de leeftijd van 75 jaar hebben mensen veel vaker hulp nodig en krijgen zij vaker mantelzorg.

Inleiding

Vergrijzing. Het woord komt voortdurend terug in de kranten, opiniebladen, het journaal. De 'babyboom' na de Tweede Wereldoorlog zien we nu terug als een vergrijzingsgolf. Dit heeft grote invloed op de betaalbaarheid van onze zorg, ons sociale stelsel en op de woningmarkt. Jonge gezinnen, studenten en yuppen zoeken andere huizen dan de 55-plussers, die met de jaren te maken krijgen met de ongemakken van het ouder worden. Wat voor woningen dit zijn is voor beleid van belang om te weten.

Opdracht

De ouderenbonden in de stad Groningen hebben bij de gemeente aangegeven dat het aanbod aan woningen voor ouderen in de stad onvoldoende is. Bovendien vragen bezuinigingen van de ouderen dat ze meer 'samenredzaam' worden. De ouderen van de toekomst zullen meer dan ooit een beroep doen op hun familie, vrienden en burens als zij hulp nodig hebben bij dagelijkse bezigheden. Per oudere is er minder geld te besteden voor traditionele zorg en hulpverlening.

De opdrachtgever voor dit onderzoek is de vakdirectie RO/EZ van de gemeente Groningen. Doel van het onderzoek is inzicht krijgen in de woonbehoeften van 55-plussers, de hulp die zij van hun familie, vrienden en burens nodig hebben en in hoeverre zij bereid zijn dit soort hulp aan anderen te geven. Deze gegevens kunnen de basis vormen voor het gemeentelijke beleid.

De centrale onderzoeksvragen zijn:

Welke woonwensen hebben de 55-plussers in de stad Groningen met betrekking tot ouderenhuisvesting?

- Wanneer denken mensen dat ze niet meer op zich zelf kunnen wonen?
- Welke technische voorwaarden stellen ouderen aan de woonruimte?
- Waar moet de locatie van de woonruimte aan voldoen?
 - mbt veiligheid
 - mbt voorzieningen

En wat zijn de mogelijkheden ten aanzien van zelfredzaamheid en samenredzaamheid?

- Hoe kunnen zelfredzaamheid en samenredzaamheid worden gefaciliteerd?
- Welke initiatieven en ideeën bestaan er ten aanzien van zelfredzaamheid en samenredzaamheid?
- Wat is de participatiebereidheid
 - van de ouderen
 - van de omwonenden
 - bestaat er een hulpverlening bij ouderen

Methode van onderzoek

We hebben de mensen van het Stadspanel gevraagd een vragenlijst in te vullen over hun huidige woonsituatie, woonwensen voor de toekomst en in hoeverre zij hulp van familie en vrienden nodig hebben en kunnen geven. Het Stadspanel is een groep inwoners van de gemeente Groningen die hun mening geven over allerlei actuele onderwerpen in de gemeente. Beleidsmakers krijgen zo informatie over wat er leeft onder de burgers van onze gemeente. En daar stemmen zij plannen en beleid op af. Iedere inwoner van de gemeente Groningen kan meedoen met het Stadspanel.

Van de leden van het Stadspanel hebben 3.664 mensen de vragenlijst ingevuld. Hiervan waren 1.378 personen ouder dan 54 jaar. Dit betekent dat 38% van de respondenten ouder is dan 54 jaar, logischerwijs is dan 62% jonger dan 54 jaar. We gebruiken in dit onderzoeksrapport hoofdzakelijk de antwoorden van de mensen ouder dan 54 jaar.

We hebben de leeftijdsverdeling van onze respondenten van ouder dan 54 jaar vergeleken met de gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (het bevolkingsregister). De percentuele verdeling van de respondenten en de 55-plussers in de stad is als volgt:

Figuur 1. Verdeling respondenten en GBA naar leeftijdsgroepen

	respondenten	GBA
55-64	59%	47%
65-74	33%	29%
>74	8%	25%

Dit betekent dat onder onze respondenten de groep jongere ouderen van 55 tot 65 jaar is oververtegenwoordigd ten opzichte van deze leeftijdsgroep in de totale bevolking van de stad Groningen. De groep van 65 tot 75 jaar is procentueel gezien bijna net zo groot als in de totale bevolking. De respondenten ouder 75 jaar zijn duidelijk ondervertegenwoordigd. Hiervoor zijn meerdere oorzaken aan te wijzen. Zo zullen, voor hen die al in een verzorgingstehuis wonen, woonwensen minder vaak actueel zijn. Ook zijn er in deze groep meer mensen die iets minder vertrouwd zijn met het gebruik van de computer. Wij achten de respons wel voldoende om uitspraken te kunnen doen over hun woonsituatie en woonwensen.

We hebben de deelnemers aan het onderzoek niet gevraagd naar hun etnische achtergrond. Het aandeel inwoners met een niet-Nederlandse achtergrond is in Groningen in de periode 2002-2012 licht toegenomen. Het percentage 55-plussers met een niet-Nederlandse achtergrond kende dezelfde toename in deze periode. Meer mannen dan vrouwen vulden de enquête in.

Jonge en oude ouderen

In dit onderzoeksrapport sluiten we aan bij de leeftijdsindeling, zoals die onder meer door het Sociaal Cultureel Planbureau wordt gebruikt. Vanaf 55 jaar horen mensen bij de groep ouderen. Binnen deze groep onderscheiden we drie groepen: jongere, meest vitale en actieve senioren van 55 tot 64 jaar; mensen van 65 tot en met 74 jaar, vaak al gepensioneerd maar in de meeste gevallen nog wel gezond en tenslotte de groep van 75 jaar en ouder: gepensioneerd en vaak meer afhankelijk van zorg.

Stadsgebieden

We hebben in deze rapportage gekozen voor een andere indeling van de stad dan in ander onderzoek binnen de gemeente Groningen gebruikelijk is. Doorgaans gaan we uit van een gestandaardiseerde indeling in wijken, buurten of zelfs subbuurten. Het aantal deelnemers aan het onderzoek naar de woonwensen van 55-plussers is echter te laag voor een indeling op wijk- of buurtniveau. Per wijk hebben we te weinig respondenten, zodat de gegeven antwoorden onvoldoende representatief zijn op wijkniveau.

De gemeente gebruikt ook een indeling van de stad in vijf stadsdelen. Deze ordening gaat echter voorbij aan voor dit onderzoek belangrijke verschillen binnen een stadsdeel, vooral in het zuiden van

de stad. We hebben daarom gekozen voor een iets minder grofmazige verdeling in negen stadsgebieden.

Binnen een stadsgebied vallen postcodegebieden met een zoveel mogelijk gelijk karakter. Daarbij hebben we gekeken naar fysieke kenmerken: de bouwperiode, de woningtypen, de verhouding tussen koop- en huurwoningen. In het zuiden van de stad maken we bijvoorbeeld onderscheid tussen 'Zuid-corporatief' en 'Nieuw-Zuid' op basis van de eigendomssituatie van het merendeel van de woningen. Deze indeling in negen stadsgebieden laat ook sociale verschillen tussen 55-plussers zien: armere en rijkere gebieden, gebieden met overwegend alleenstaanden en gebieden met meer mensen in de leeftijd van 55 tot 65 jaar.

Figuur 2. Gebiedsindeling

Bij het stadsgebied Centrum horen de Binnenstad, Binnenstad-Oost, Binnenstad-West, Binnenstad-Zuid en de Hortusbuurt. Dit is het oudste deel van de stad, gebouwd vanaf de late middeleeuwen. We zien hier dan ook een mengeling van hele oude gebouwen en moderne architectuur. In het Centrum vinden we voornamelijk flats en appartementen, vaak boven winkels. Dit zijn vooral huurwoningen. In het zuiden van de binnenstad staan luxe woonpanden langs boomrijke singels. Winkels, bioscopen en horeca zijn lopend bereikbaar voor de bewoners van het Centrum. Dit zijn vooral studenten, het percentage 55-plussers is laag in dit stadsgebied.

In het noordoosten van de stad zijn de schilwijken Oosterparkwijk, Korrewegwijk en Indische buurt/ de Hoogte gebouwd in de periode vanaf de jaren twintig tot kort na de Tweede Wereldoorlog. Deze wijken waren deels bedoeld voor arbeidersgezinnen. Hier vinden we veel kleine boven- en benedenwoningen en flats. Net als in het Centrum wonen in stadsgebied Schil-Noordoost relatief weinig 55-plussers.

Stadsgebied Schil-Zuidwest bestaat uit de Oranjebuurt, Schilderswijk, Zeeheldenbuurt, Badstratenbuurt, Grunobuurt, Laanhuizen, Rivierenbuurt en Herewegbuurt en de Oosterpoortbuurt. In dit stadsgebied is vooral gebouwd in de periode tussen 1880 en 1940. Er staan veelal kleinere koopwoningen – schipperswoningen, boven- en benedenwoningen en appartementen. In de

Oranjebuurt staan grotere huizen en meer eengezinswoningen. Dit stadsgebied is erg populair bij studenten, de groep 55-plussers is in dit stadsgebied relatief klein.

In het stadsgebied Nieuw-Zuid liggen de Piccardthof, Hoornse Park, Hoornse Meer, De Wijert-Zuid, Coendersborg en de Villabuurt. Hier wonen rijkere 55-plussers in ruime koopwoningen en duurdere huurwoningen. De Villabuurt is vooral gebouwd in de jaren dertig, de rest van het stadsgebied in de periode van 1980 tot vrij recent.. In Nieuw-Zuid wonen relatief de meeste 55-plussers van de stad, vooral de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder is er goed vertegenwoordigd.

De Wijert, Corpus den Hoorn en Helpman liggen in stadsgebied Zuid-corporatief. Zoals de naam al doet vermoeden, staan hier veel huurwoningen van woningcorporaties. De koopwoningen in dit stadsgebied vallen merendeels in het goedkopere segment. Het zijn kleinere woningen vooral uit de jaren dertig tot zestig, ook wel 'verouderde nieuwbouw' te noemen. Het aantal 55-plussers in dit stadsdeel ligt rond het gemiddelde van de stad als geheel; er wonen wel relatief veel 65-plussers. Stadsgebied Noordwest bestaat uit Vinkhuizen, Paddepoel, Selwerd en deTuinwijk. De eerste drie wijken werden in de jaren zestig en zeventig gebouwd voor gezinnen en ouderen. De Concordiabuurt is ouder. De woningcorporaties verhuren veel huizen in dit stadsgebied. Het gaat vooral om rijtjeshuizen en flats. In het stadsgebied wonen relatief veel 55-plussers en de leeftijdsgroep 65 jaar en ouder is goed vertegenwoordigd.

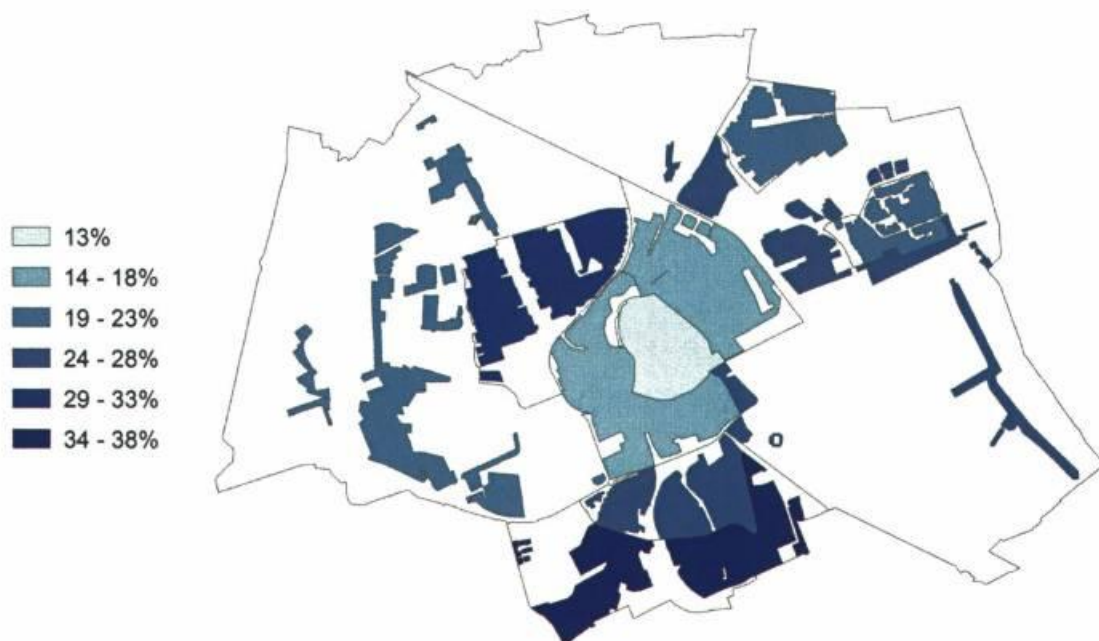
Lewenborg en Beijum zijn in de jaren zeventig en tachtig gebouwd. Voor de begrippen van die tijd ruim opgezet met veel groene ruimte tussen de woningen. Lewenborg kende vooral aanvankelijk nog enige hoogbouw, Beijum daarentegen niet. In deze wijken staan veel koopwoningen voor gezinnen. Het percentage 55-plussers in dit stadsgebied ligt ongeveer op het stadsgemiddelde. Opvallend is dat er vooral 55-plussers tot 65 jaar wonen. Vaak zijn zij met hun gezin naar deze buitenwijken verhuisd, hebben soms nog volwassen kinderen in huis, of wonen er nog alleen met hun partner.

Stadsgebied Nieuw-Oost bestaat uit Ulgersmaborg, Oosterhoogebrug, De Hunze/van Starckenborgh, Ruischerwaard en de Driebond. Deze wijken zijn met uitzondering van Oosterhoogebrug voornamelijk gebouwd in de periode tussen 1980 en 2005. In het stadsgebied staan voornamelijk eengezinswoningen, dit zijn vrijwel allemaal koopwoningen. Net als in Lewenborg en Beijum ligt het aantal 55-plussers hier rond het stadsgemiddelde. De meeste van hen zijn tussen de 55 en 65 jaar oud.

De Held, Reitdiep, Gravenburg, Ruskenveen en Buitenhof liggen in stadsgebied Nieuw-West. Geografisch gezien is het logisch hier ook het voormalige dorp Hoogkerk bij in te delen, dat doen we dan ook. Hoogkerk hoort sinds 1969 bij de stad Groningen. Hoogkerk kent een oude kern maar aan de zuidkant ook een nieuwbouwgedeelte (vanaf rond 1980). De wijken De Held, Reitdiep en Gravenburg zijn vanaf de jaren 1990 gebouwd. Het zijn ruim opgezette wijken met voornamelijk koopwoningen, waar het aandeel 55-plussers onder de bevolking overeenkomt met het stedelijk gemiddelde. De meeste 55-plussers in dit stadsgebied zijn tussen de 65 en 75 jaar.

In de rapportage gebruiken we de indeling van deze stadsgebieden.

Figuur 3. Verdeling ouderen over de stadsgebieden

Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport is verdeeld in vier hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk beschrijven we de situatie van ouderen in Groningen. Waar zij in de stad wonen, in wat voor soort woningen en wat ze daarvoor betalen. Het tweede hoofdstuk laat zien wat 55-plussers van hun wijk vinden. In het derde hoofdstuk staan de woonwensen van 55-plussers en in het laatste hoofdstuk welke behoefte aan hulp zij hebben.

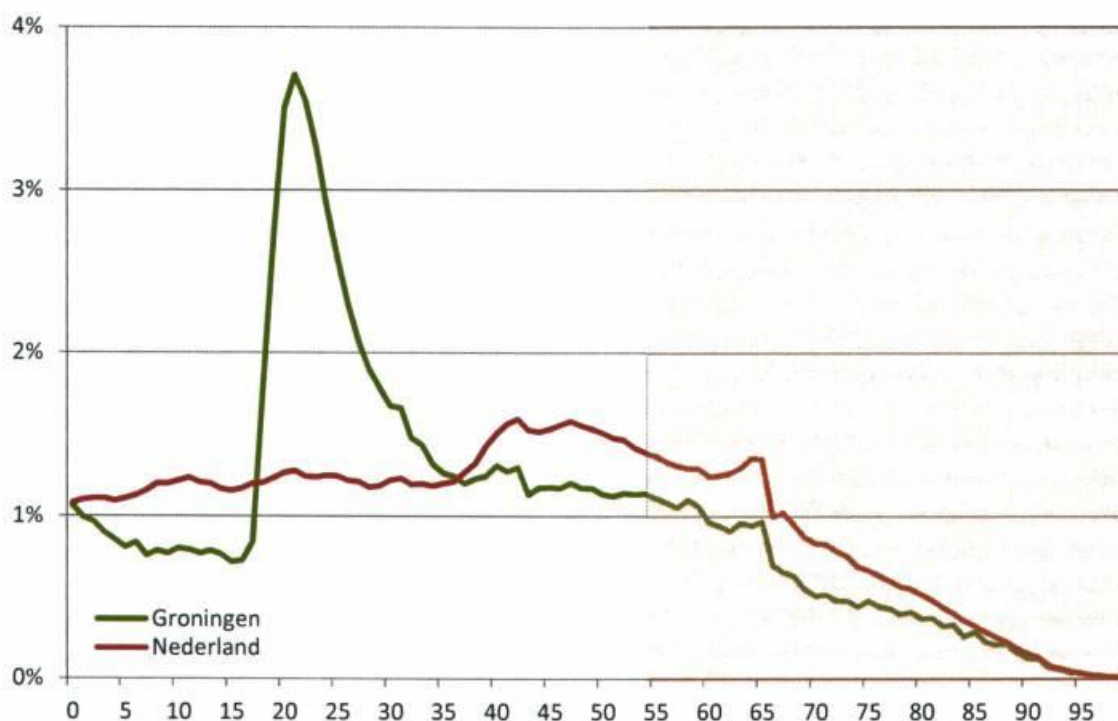
Hoofdstuk 1: Woonsituatie en achtergrond

In de stad Groningen wonen op 1 januari 2013 42.389 55-plussers. In sommige wijken wonen relatief veel ouderen, in andere wijken juist weinig. Met wie delen 55-plussers hun huishouden? Zijn ouderen vaak huiseigenaar of huren zij bij de woningcorporaties? In wat voor type woning wonen de ouderen in Groningen? Dit hoofdstuk geeft een beeld van de woonsituatie van ouderen in Groningen.

Ouderen in een jonge stad

Groningen is een jonge stad, dankzij het grote aandeel studenten onder de bevolking. In vergelijking met Nederland is de groep jongeren tussen de 18 en 35 jaar oververtegenwoordigd. De andere leeftijdsgroepen – onder de 18 jaar en boven de 35 jaar – zijn in de stad ondervertegenwoordigd ten opzichte van de situatie in Nederland. Dit geldt ook voor de groep ouderen van 55 tot 90 jaar. Het percentage hoogbejaarden van 90 jaar en ouder is in Groningen hetzelfde als in Nederland. We rekenen iedereen van 55 jaar of ouder tot de groep ouderen. In Nederland is dit 29,2% van de bevolking; in de stad Groningen 21,5%.

Figuur 1.1: Leeftijdsverdeling inwoners Groningen en Nederland (1 december 2011¹)

Twee grijze golven

De vergrijzing van de Nederlandse bevolking heeft grote gevolgen voor de toekomst. Voor onze pensioenen, de zorg en de woningbouw. De aandacht gaat vooral uit naar de grote groep

¹ Voor Nederland zijn dit zijn de meest recente gegevens

'babyboomers', geboren vlak na de Tweede Wereldoorlog. Zij zijn nu net 65 jaar of bereiken binnenkort deze leeftijd. Na deze vergrijzingsgolf volgt vanaf 2030 een tweede golf, dat zijn de mensen geboren in en rond het jaar 1965. Dit is een veel grotere groep dan de 'babyboomers' en naar verwachting zal de invloed van deze vergrijzingsgolf groter zijn. Ook de vraag naar woningen zal in de toekomst veranderen door de tweede vergrijzingsgolf.

Spreiding ouderen over de stad

De stad Groningen is op te delen in drie cirkels. In de binnenste cirkel vinden we het historische centrum, en als tweede cirkel daaromheen de schilwijken. Deze wijken zijn vóór de Tweede Wereldoorlog gebouwd. Er staan kleine woningen, voornamelijk bedoeld voor de arbeidersgezinnen. De woningcorporaties verhuren in deze wijken meer woningen dan in het centrum of in de verst gelegen - en nieuwste - buitenwijken. In veel van deze wijken heeft inmiddels wijkvernieuwing plaatsgevonden. Nog verder van het centrum af zijn nieuwbouwwijken te vinden, vaak gebouwd in de jaren 70, 80 en 90 van de vorige eeuw.

In deze buitenwijken wonen de meeste 55-plussers. Van alle inwoners van stadsgebied Nieuw-Zuid is 38% 55 jaar of ouder. Dit stadsgebied heeft dan ook relatief gezien de meeste 55-plussers van alle stadsgebieden. Het is een gebied met veel ruime koopwoningen, veel groen en ruimte. Winkelcentra en openbaar vervoer zijn aanwezig. Ook in stadsgebied Noordwest wonen veel 55-plussers: 29% van de bevolking behoort tot deze groep. In dit gebied staan veel corporatieve huurwoningen, waarvan een deel flats. Rond de eeuwwisseling heeft een grootscheepse wijkvernieuwing plaatsgevonden. Het stadsgebied is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en heeft een gerenoveerd winkelcentrum.

In het centrum en de stadsgebieden Schil-Noordoost en Schil-Zuidwest wonen relatief weinig 55-plussers: zij maken maar 13% (centrum) tot 16% (Schil-Zuidwest) van de bevolking in deze stadsgebieden uit.

Figuur 1.2: Leeftijdverdeling inwoners, per stadsgebied

	< 18	18-54	55-64	65-74	>74	55+
Centrum	4%	83%	7%	4%	3%	13%
Schil-Noordoost	11%	75%	7%	4%	3%	14%
Schil-Zuidwest	8%	76%	8%	4%	3%	16%
Nieuw-Zuid	20%	42%	15%	11%	12%	38%
Zuid-corporatief	12%	61%	9%	7%	10%	26%
Noordwest	15%	56%	10%	9%	10%	29%
Lewenborg en Beijum	23%	55%	14%	6%	2%	23%
Nieuw-Oost	22%	54%	15%	7%	3%	24%
Nieuw-West	28%	50%	11%	8%	4%	22%
Gemiddeld	15%	63%	10%	6%	5%	22%

Binnen de groep ouderen zien we dat de jongere ouderen tot 65 jaar ruim vertegenwoordigd zijn in de stadsgebieden Centrum, Schil-Noordoost, Schil-Zuidwest, Lewenborg en Beijum en Nieuw-Oost. In het centrum zijn veel kleinere woningen, geschikt voor alleenstaanden. Onder de jongere ouderen tot 65 jaar zijn veel alleenstaanden. En in Schil-Noordoost, Schil-Zuidwest en Lewenborg en Beijum staan veel eengezinswoningen. De ouderen tot 65 jaar hebben zich hier met hun gezin gevestigd en blijven

er wonen als de kinderen (net) uit huis zijn. In deze stadsgebieden zijn de 65-plussers juist ondervertegenwoordigd. Met uitzondering van het centrum, waar het percentage 75-plussers net wat hoger is dan het stedelijk gemiddelde.

Figuur 1.3: Percentage bewoners, per leeftijdscategorie en stadsgebied

	55-64	65-74	>74
Centrum	68%	23%	9%
Schil-Noordoost	70%	27%	3%
Schil-Zuidwest	66%	28%	6%
Nieuw-Zuid	48%	40%	12%
Zuid-corporatief	47%	36%	17%
Noordwest	52%	37%	11%
Lewenborg en Beijum	63%	31%	6%
Nieuw-Oost	69%	27%	4%
Nieuw-West	49%	44%	7%
Stadsgemiddelde	59%	33%	8%

Huishoudens

Van de ouderen in Groningen deelt 57% het huishouden met zijn of haar partner en is 28% alleenstaand. Bij 12% van de stellen zijn nog niet alle kinderen het huis uit. In de samenstelling van het huishouden vinden we duidelijke verschillen tussen de drie leeftijdsgroepen ouderen. Zo wonen jongere ouderen (55 tot en met 64 jaar) vaker alleen dan ouderen tussen de 65 en 74 jaar. Hier zien we het gevolg van een cultuurverandering in Nederland. In de jaren 1960 begon de verzuilde, doorgaans conservatieve samenleving scheurtjes te krijgen. De babyboomgeneratie, geboren vlak na de Tweede Wereldoorlog, roerde zich. Vanzelfsprekende waarden en normen stelden zij ter discussie. Hierbij hoorde ook het heersende gedachtegoed over hoe een huishouden eruit zou moeten zien: man, vrouw, getrouwd 'tot de dood ons scheidt', bij voorkeur met kinderen. Vanaf de jaren 70 werd het maatschappelijk steeds meer geaccepteerd te kiezen voor een leven als alleenstaande. Ook scheiden was niet langer een groot taboe. De huidige mensen in de leeftijd van 55 tot 64 jaar zijn met deze nieuwe, lossere, ideeën opgegroeid. Ook al hadden hun ouders waarschijnlijk een andere mening, voor hen was het niet strikt noodzakelijk te trouwen of een ongelukkig huwelijk voort te laten duren. Bij vergelijking van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) voor de jaren 2002 en 2012 zien we deze cultuurverandering terug in de toename van het aantal alleenstaanden in de leeftijdsgroep 55-64 jaar. In 2002 was 27% van de mensen in deze leeftijdsgroep alleenstaand, tien jaar later 33%. De toename van het aantal alleenstaande ouderen leidt waarschijnlijk in de toekomst tot een grotere vraag naar zorg. Zij hebben immers geen partner die voor hen kan zorgen als dat nodig is. In hoofdstuk 4 gaan we verder in op het ontvangen van hulp en mantelzorg.

Bij de 75-plussers is de groep alleenwonenden het grootst. Dit komt in veel gevallen door het overlijden van een van de partners. Samenwonenden met thuiswonende kinderen en eenoudergezinnen komen logischerwijs in de groep 75-plussers nauwelijks voor.

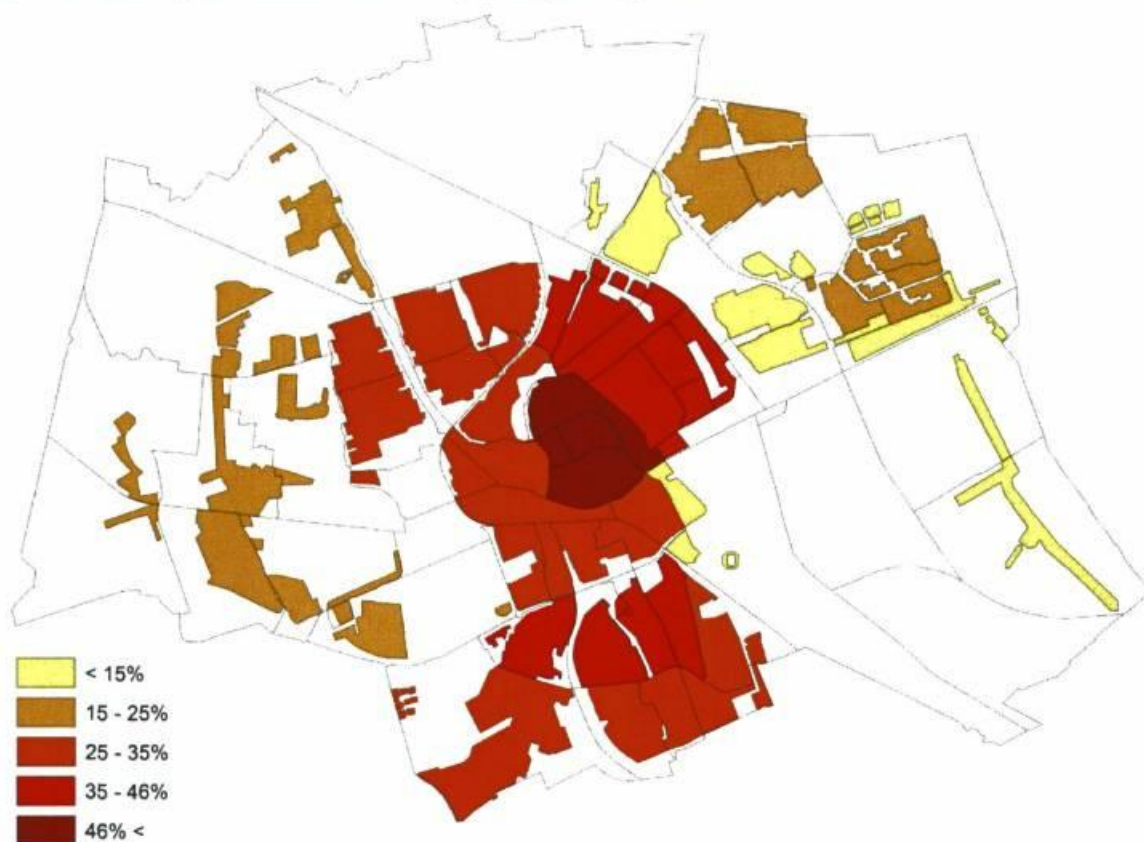
Figuur 1.4: Samenstelling huishoudens 55-plussers in Groningen

	55-64	65-74	>74	gem.
Alleenwonend	29%	23%	36%	28%
Samenwonend of getrouwd, zonder kinderen	48%	70%	61%	57%
Samenwonend of getrouwd, met kinderen	17%	4%	2%	12%
Eenoudergezin	4%	0%	0%	2%
Anders	1%	2%	1%	1%

In sommige stadsgebieden wonen meer oudere alleenstaanden dan in andere stadsgebieden. In het centrum en in Schil-Noordoost wonen relatief veel alleenstaande ouderen en weinig oudere stellen zonder kinderen. In beide wijken zijn relatief veel kleine woningen – appartementen, flats – die aantrekkelijk zijn voor alleenstaanden.

In Lewenborg en Beijum en in stadsgebied Nieuw-Oost wonen weinig oudere alleenstaanden. In zowel Nieuw-Oost als Nieuw-West wonen veel oudere stellen zonder kinderen. Zij zijn in hun eengezinswoning blijven wonen na het vertrek van de kinderen. Eenoudergezinnen waarvan de ouder 55-plusser is, vinden we helemaal niet in Nieuw-West en bovengemiddeld vaak in Schil-Noordoost en in Lewenborg en Beijum.

Figuur 1.5: Percentage alleenwonenden onder 55-plussers, per stadsgebied

Opleiding en werk

Van de 55-plussers in de stad is bijna de helft hoogopgeleid. In een universiteitsstad als Groningen is dat wel te verklaren: er is veel werk voor hoogopgeleiden en een deel van de oud-studenten heeft zich definitief in de stad gevestigd.

Het percentage hoogopgeleiden neemt af met de jaren: 54% van de jongere ouderen is hoogopgeleid, tegenover 30% van de 75-plussers. Een derde van de ouderen is laagopgeleid. Van deze groep is 54% 75 jaar of ouder. Hier zien we dat de mogelijkheid om te gaan studeren voor de huidige 75-plussers destijds veel minder aanwezig was dan voor de jongere ouderen. Studeren is vanaf eind jaren 60 van de vorige eeuw voor grotere groepen mogelijk geworden door de invoering van studiebeurzen.

Figuur 1.6: Opleidingsniveau 55-plussers, per leeftijdsgroep (respondenten)

	55-64	65-74	>74	gem.
Laag	23%	37%	54%	31%
Middelbaar	21%	20%	14%	20%
Hoog	54%	40%	30%	47%

Het merendeel van de 65-plussers heeft geen betaald werk. Dit ligt in de lijn der verwachting omdat de meeste mensen rond hun 65^e met pensioen gaan. In de leeftijdscategorie tot en met 64 jaar zijn wel veel werkenden, 58% werkt 12 uur of meer per week. Een klein percentage van de mensen in de leeftijd van 65 tot en met 74 jaar werkt nog. Vanaf 75 jaar is voor 98% het werkzame leven afgerond.

Figuur 1.7: 55-plussers aan het werk (respondenten)

	55-64	65-74	>74	gem.
12 uur of meer per week werk	58%	5%	0%	36%
Minder dan 12 uur per week werk	5%	7%	2%	5%
Geen betaald werk	34%	87%	98%	57%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	2%	1%	0%	2%

Inkomen

We hebben de respondenten gevraagd wat hun netto inkomen per maand is. De meeste 55-plussers hebben een inkomen tussen de 1750 en 2800 euro per maand. Iets minder mensen ontvangen maandelijks tussen de 800 en 1750 euro. In de groep 55-plussers met een inkomen hoger dan 3600 euro per maand zijn de jongere ouderen (tot 65 jaar) in de meerderheid. Dit komt waarschijnlijk door het grote aantal werkenden in deze leeftijdscategorie. Ook het gemiddeld hogere opleidingsniveau kan een verklaring zijn voor het hogere inkomen van de jongere ouderen (zie figuur 1.6).

Figuur 1.8: Netto maandinkomen ouderen, per leeftijdsgroep (respondenten)

	55-64	65-74	>74	gem.
Minder dan € 800,-	3%	1%	0%	2%
€ 800,- t/m € 1750,-	27%	26%	36%	27%
€ 1750,- t/m € 2800,-	27%	34%	32%	30%
€ 2800,- t/m € 3600,-	14%	17%	14%	15%
Meer dan € 3600,-	16%	7%	5%	12%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	14%	15%	12%	14%

Kopen of huren

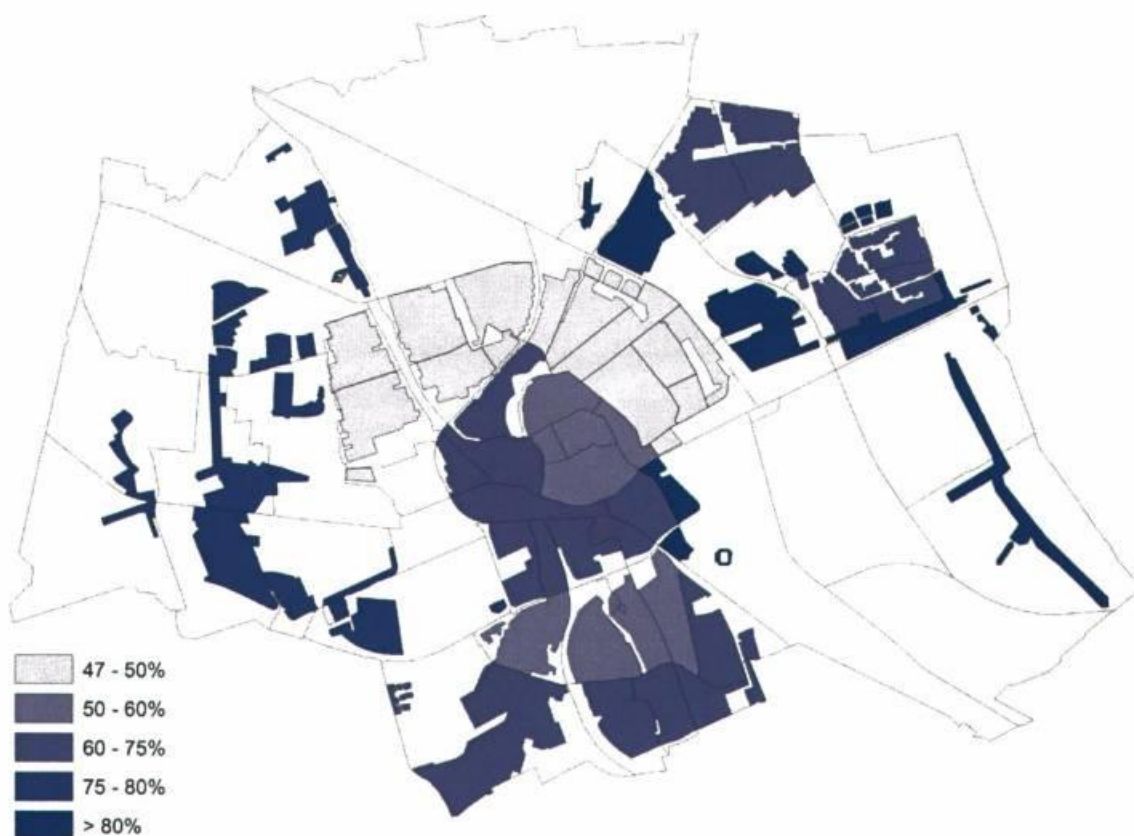
Van de 55-plussers in de stad Groningen heeft 65% een eigen woning. Het eigen woningbezit neemt af naarmate mensen ouder worden: 70% van de senioren tot 65 jaar is huiseigenaar, van de 75-plussers is dit 42%. De oudste groep 55-plussers woont vaker in een huurwoning van een van de woningcorporaties in de stad: 50% van de 75-plussers tegenover 28% van de ouderen tot 65 jaar.

Figuur 1.9: Verdeling koop/huurwoningen onder ouderen, per leeftijdscategorie

	55-64	65-74	>74	gem.
Eigenaar	70%	64%	42%	65%
Huur corporatief	28%	32%	50%	31%
Huur anders	2%	4%	5%	3%
Onbekend	0%	0%	3%	1%
Totaal	793	442	111	1346

Per stadsgebied is de woonsituatie van 55-plussers verschillend. In sommige stadsgebieden wonen relatief veel ouderen met een eigen huis, in andere wijken wonen ouderen vooral in huurwoningen. Met 87% huiseigenaren onder de 55-plussers in het stadsgebied scoort Nieuw-Oost het hoogst. In dit stadsgebied woont het laagste percentage huurders: 11% van de 55-plussers huurt hier bij een woningcorporatie. Stadsgebied Noordwest heeft met 47% de minste huiseigenaren van 55 jaar en ouder. In dit stadsgebied woont 50% van de 55-plussers in een huis van een woningcorporatie. Van de ouderen in het centrum huurt 7% in de vrije sector, het hoogste percentage van de stad.

Figuur 1.10: Percentage koopwoningen

Woningmarkt van de toekomst

Hoewel ook 75-plussers het liefst in hun huis blijven wonen, komen er door noodzakelijke verhuizingen naar verzorgingshuizen en door overlijden woningen vrij. Door de vergrijzing zal het aantal woningen dat vrijkomt, in de aankomende decennia toenemen. Gegevens over woningtypen van de huidige 55-plussers - en waar deze woningen staan - bieden waardevolle informatie over het aanbod op de woningmarkt van de toekomst. In combinatie met bevolkingsprognoses en nieuwbouwplannen voor de komende decennia kunnen mogelijke knelpunten op de (lokale)woningmarkt ruim vooraf gezien worden.

Woonlasten

De deelnemers aan het onderzoek hebben aangegeven wat hun maandelijkse woonlasten zijn. Dit zijn de kosten voor huur of hypotheek. We hebben niet apart gevraagd naar de hoogte van eventuele servicekosten. Er zijn te veel verschillende vormen van servicekosten om dit goed in kaart te brengen. Van de woningeigenaren weten we niet wat de kosten voor onderhoud van hun huis zijn. Deze kosten kunnen per huis erg verschillen en zijn afhankelijk van de ouderdom van het huis, de staat van onderhoud en keuzes van de eigenaar zelf.

Ouderen tot 65 jaar hebben de hoogste woonlasten. De verschillen zijn niet groot: jongere ouderen betalen maandelijks 53 euro meer dan de mensen van 65 tot 75 jaar en 88 euro meer dan de 75-plussers.

Figuur 1.11: Maandelijks woonlasten ouderen, per leeftijdscategorie

	€
55-64 jaar	476
65-74 jaar	423
>74 jaar	388
Gemiddeld	451

De verschillen in woonlasten tussen woningbezitters en huurders zijn groot. Woningeigenaren hebben veel lagere woonlasten dan huurders. Een 55-plusser in een huurwoning van een corporatie is per maand 83 euro meer aan woonlasten kwijt dan een woningbezitter. Huurt hij in de vrije sector, dan is hij zelfs 220 euro per maand meer kwijt dan de 55-plusser met een eigen huis en 137 euro meer dan als hij bij een corporatie zou huren.

Figuur 1.12: Maandelijks woonlasten ouderen: eigen woning of huurwoning

	€
Eigenaar	417
Huur corporatie	500
Huur anders	637
Gemiddeld	451

Het eigenwoningbezit is onder de mensen van 55 tot 65 jaar het hoogst en ligt in de groep van 65 tot 74 jaar hoger dan bij de 75-plussers. Hoewel woningeigenaren lagere woonlasten hebben en er méér woningbezitters zijn onder ouderen tot 65 jaar, hebben deze jongere ouderen toch de hoogste woonlasten van alle 55-plussers. In figuur 1.12 zien we dat woningeigenaren tot 65 jaar de hoogste woonlasten hebben. Zij betalen maandelijks 117 euro meer dan eigenaren van 65 tot 74 jaar en zelfs 251 euro meer dan 75-plussers. We vinden een verklaring hiervoor in de hypotheekvormen van de woningeigenaren. De jongere ouderen zijn vaak nog aan het werk (58% van hen heeft een baan van 12 uur of meer) en hebben hun woning nog niet afgelost. Vanaf 65 jaar zien we dat de woonlasten van huizenbezitters dalen. Zij hebben hun hypotheek aangepast aan de financiële situatie na pensionering of hun hypotheek is inmiddels afgelost. Van de 75-plussers met een eigen huis heeft een groot deel geen of een kleine hypotheekschuld over.

Figuur 1.13: Maandelijks woonlasten woningeigenaren, per leeftijdscategorie

	€
55-64 jaar	469
65-74 jaar	352
>74 jaar	217
Gemiddeld	416

Voor huurders bij de woningcorporaties blijven de woonlasten met de jaren min of meer gelijk. De jongere ouderen hebben lagere woonlasten dan de mensen van 65 tot 74 en de 75-plussers betalen de hoogste huur. De verschillen zijn echter klein. Huurders hebben hun hele wooncarrière min of meer dezelfde lasten, woningeigenaren kunnen hun hypotheek levensloopbestendig afsluiten.

Figuur 1.14: Woonlasten huur, corporatie

	€
55-64	482
65-74	523
>74	511
Gemiddeld	500

De woonlasten van 55-plussers (zowel huurders als huiseigenaren) zijn niet overal in de stad gelijk. Het verschil loopt op tot 156 euro per maand. De woonlasten zijn met 559 euro het hoogst in stadsgebied Nieuw-Zuid, gevolgd door het centrum. Daar zijn de woonlasten voor 55-plussers gemiddeld 515 euro. Het stadsgebied Nieuw-Zuid is een buitenwijk met ruime gezinswoningen en in het centrum zijn de woonlasten hoog omdat de woningen daar erg gewild zijn vanwege het grote aantal voorzieningen. Ook zijn er in het centrum relatief veel huurwoningen in de doorgaans duurder particuliere sector. In de stadsgebieden Schil-Zuidwest en in Lewenborg en Beijum zijn de woonlasten van 55-plussers met ongeveer 400 euro per maand het laagst. Schil-Zuidwest is een schilwijk net buiten het centrum met 'verouderde nieuwbouw'. In Lewenborg en Beijum zijn in de late jaren 70 en vroege jaren 80 van de vorige eeuw veel betaalbare koopwoningen gebouwd voor gezinnen met midden- en lagere inkomens.

Figuur 1.15: Woonlasten eigenaren 55-plus, per stadsgebied

	€
Centrum	497
Schil-Noordoost	422
Schil-Zuidwest	389
Nieuw-Zuid	531
Zuid-corporatief	372
Noordwest	382
Lewenborg en Beijum	362
Nieuw-Oost	463
Nieuw-West	430
Gemiddeld	422

In figuur 1.15 staan, per stadsgebied de woonlasten van 55-plussers met een eigen woning. Voor woningeigenaren zijn de woonlasten in de stadsgebieden Nieuw-Zuidparticulier en het centrum het hoogst. Dit komt overeen met de woonlasten voor de andere 55-plussers. De laagste woonlasten voor eigenaren vinden we gedeeltelijke in andere stadsgebieden dan de laagste woonlasten voor alle 55-plussers. In Lewenborg en Beijum zijn de woonlasten voor eigenaren het laagst van de stad. Het was bij de bouw van deze wijken de bedoeling dat er betaalbare koopwoningen zouden komen. De 55-

plussers in deze wijken hebben hun huizen in een relatief goedkope tijd gekocht voor hun gezin en zijn er blijven wonen. De woonlasten voor eigenaren zijn in stadsgebied Nieuw-Zuidcorporatief ook laag. In dit stadsgebied staan vooral huurwoningen van corporaties. De koopwoningen zijn veelal klein en verouderd.

In figuur 1.16 staan, per stadsgebied, de woonlasten van 55-plussers met een corporatieve huurwoning. De woonlasten voor deze huurders zijn het hoogst in stadsgebied Nieuw-Zuid. Ook de woonlasten voor eigenaren zijn hier het hoogst. Het is een stadsgebied met ruime eengezinswoningen. Huurders bij een woningcorporatie hebben in stadsgebied Nieuw-Oost de op één na hoogste woonlasten van de stad. De woonlasten van 55-plussers met een corporatieve huurwoning zijn het laagst in stadsgebied Schil-Noordoost. Dit is een gebied net buiten het centrum, met veel huurwoningen van corporaties. Deze huizen zijn veelal gebouwd in de jaren 30 en waren voornamelijk bedoeld voor arbeidersgezinnen. Hoewel hier veel aan wijkvernieuwing is gedaan, zijn de huurwoningen klein. De 55-plussers blijven hier, ook na het vertrek van de kinderen, wonen. Verhoging van de huurprijs voor zittende huurders is door wet- en regelgeving slechts beperkt mogelijk. Hierdoor hebben huurders die lang in dezelfde woning blijven, doorgaans lagere lasten dan huurders die vaak verhuizen.

We zien in figuur 1.16 dat de woonlasten in stadsgebied Schil-Zuidwest de op één na laagste zijn van de stad. Schil-Zuidwest is een schilwijk net buiten het centrum met 'verouderde nieuwbouw'. Ook hier zijn, net als in Schil-Noordoost, veel corporatieve huurwoningen, gebouwd voor mensen met lagere inkomens.

Figuur 1.16: Woonlasten 55-plussers met huurwoning corporatie, per stadsgebied.

	€
Centrum	522
Schil-Noordoost	417
Schil-Zuidwest	436
Nieuw-Zuid	614
Zuid-corporatief	527
Noordwest	497
Lewenborg en Beijum	513
Nieuw-Oost	568
Nieuw-West	527
Gemiddeld	501

Huurtoeslag

Als de huur in verhouding tot het inkomen hoog is, kunnen huurders huurtoeslag aanvragen. We hebben de huurders onder de respondenten gevraagd of zij huurtoeslag ontvangen: gemiddeld ontvangt een derde van hen huurtoeslag. In de leeftijdsgroep 65 tot en met 74 jaar ontvangen relatief minder mensen huurtoeslag dan in de andere leeftijdsgroepen.

Figuur 1.17: Percentage 55-plussers in een huurwoning, met huurtoeslag

	wel	geen
55-64	36%	62%
65-74	26%	73%
>74	38%	62%
Gemiddeld	33%	66%

In stadsgebied Lewenborg en Beijum ontvangt de helft van de 55-plussers met een huurhuis huurtoeslag, in alle andere stadsgebieden is dit minder dan de helft. Ook in het centrum en in stadsgebied Schil-Noordoost wordt aan relatief veel ouderen huurtoeslag uitgekeerd. In de stadsgebieden Nieuw-Zuid en Nieuw-Oost ontvangen relatief weinig 55-plussers huurtoeslag, waarschijnlijk omdat hier vooral huurwoningen in het duurdere segment staan.

Woningtype

In wat voor huizen wonen de deelnemers aan het onderzoek? De meesten van hen wonen in een eengezinswoning of rijtjeswoning. Ook flats, appartementen en soortgelijke woningen zijn in trek. Uit een vergelijking van de responsgroep met alle 55-plussers in de stad (Gemeentelijke Basisadministratie) blijkt dat er kleine verschillen zijn. Van de respondenten wonen méér 65-plussers in een eengezinswoning; van alle respondenten van 55 jaar en ouder wonen relatief minder mensen in een boven- of benedenwoning dan van de 55-plussers in de stad. Over het algemeen zijn de leden van het Stadspanel hoogopgeleid en hebben zij een relatief hoog inkomen. Dit zien we terug in hun woonsituatie. De verschillen met de woonsituatie van de gemiddelde 55-plusser in de stad zijn echter klein.

Sommige soorten woningen zijn populairder bij de jongere ouderen dan bij de 75-plussers. Zo woont ruim de helft van de ouderen tot 65 jaar in een eengezinswoning tegenover 30% van de 75-plussers. Deze jongere ouderen wonen nog in de woning waar zij met hun kinderen zijn ingetrokken. De kinderen zijn net het huis uit of wonen nog thuis (17% van de mensen in de groep 55 tot 65 jaar woont samen met partner en kind(eren). Onder 75-plussers zijn flats, appartementen en etagewoningen in trek: 44% van deze ouderen woont in een dergelijke woning tegenover 24% van de groep 55- tot 65-jarigen. Een deel van de 75-plussers woont al lang in dit woningtype, een deel is vanuit een groter huis verhuisd naar een kleiner appartement of flat na het vertrek van de kinderen en/of het overlijden van de partner.

Het percentage ouderen dat in een seniorenwoning of nultredenwoning woont, neemt met de jaren toe: 3% van de leeftijdscategorie 55-64 en 12% van de 75-plussers woont in een huis van dit type. Slechts 5% van de ouderen vanaf 75 jaar woont in een aanleunwoning en bij de jongere leeftijdsgroepen is dit nog minder.

De twee woningtypen waar de meeste ouderen wonen, zijn eengezinswoningen/rijtjeshuizen en flats/etagewoningen/appartementen. Voor de andere woningtypen hebben we te weinig respons om

tot een representatief beeld van de verdeling over de stad te komen. We gaan daarom hieronder voor de eengezinswoningen en de flats bekijken hoeveel ouderen in deze woningtypen wonen per stadsgebied.

Figuur 1.18: Percentage 55-plussers in eengezinswoning of flat, per leeftijdsgroep

	55-64	65-74	>74
Eengezinswoning	53%	43%	30%
Flat	24%	33%	44%

Gemiddeld woont 48% van de 55-plussers in de stad in een eengezinswoning en 29% in een flat. Figuur 1.19 laat per stadsgebied zien welk percentage van de 55-plussers in een eengezinswoning of flat woont. In Lewenborg en Beijum woont 78% in een eengezinswoning, het hoogste percentage van alle stadsgebieden. Slechts 13% van de 55-plussers in Lewenborg en Beijum woont in een flat, net zo weinig als in stadsgebied Nieuw-West. Alleen in stadsgebied Nieuw-Oost woont een nog kleiner percentage van de 55-plussers in een flat: 7%. In Nieuw-Oost woont 64% van de 55-plussers in een eengezinswoning, dit is na Lewenborg en Beijum het hoogste percentage. Zowel in Lewenborg en Beijum als in Nieuw-Oost staan veel eengezinswoningen en weinig flats. In Zuid-corporatief woont 50% van de ouderen in een flat en slechts 27% in een eengezinswoning. Dit is gezien de woningtypen in dit stadsgebied een logische verdeling.

Ook in het centrum wonen relatief weinig 55-plussers in een eengezinswoning. Met 28% is dit na Zuid-corporatief het laagste percentage van alle stadsdelen. Behalve langs de singels zijn er weinig eengezinswoningen in het centrum. Er zijn wel veel flats en etagewoningen en appartementen in dit stadsgebied en dat zien we terug in figuur 1.19: 41% van de 55-plussers in het centrum woont in een flat. Na Zuid-corporatief is dat het hoogste percentage van alle stadsdelen.

Figuur 1.19: Woningtypen 55-plussers, per stadsgebied

	Eengezinswoning	Flat
Centrum	28%	41%
Schil-Noordoost	34%	31%
Schil-Zuidwest	34%	40%
Nieuw-Zuid	37%	33%
Zuid-corporatief	27%	50%
Noordwest	46%	40%
Lewenborg en Beijum	78%	13%
Nieuw-Oost	64%	7%
Nieuw-West	56%	13%
gemiddeld	48%	29%

Aanpassing van de woning

We hebben de deelnemers aan het onderzoek gevraagd of er in hun huidige woning aanpassingen aanwezig zijn en welke dit zijn. We veronderstellen dat de aanwezigheid van aanpassingen in de woning ertoe leidt dat mensen langer in deze woning kunnen blijven wonen.

Bij de beantwoording van deze vraag konden de respondenten meerdere antwoorden geven.

Gemiddeld heeft 64% van de 55-plussers geen aanpassingen in de huidige woning. Zoals te verwachten is, is dit percentage onder de jongere ouderen tot 65 jaar het hoogst: 72%. Van de groep mensen tussen de 65 en 75 jaar heeft 59% geen enkele aanpassing in de woning en van de 75-plussers is dit nog 47%. Aanpassingen komen meer voor in woningen naarmate de bewoners ouder zijn.

De meest voorkomende aanpassingen zijn 'drempelvrij' en 'verhoogd toilet': gemiddeld heeft 26% van de 55-plussers met een aangepast huis een van deze aanpassingen, of beide. Dat deze aanpassingen zo veel voorkomen, wijst erop dat 55-plussers vaak behoefte hebben aan een drempelvrij huis en/of een verhoogd toilet. Ook het feit dat met name het drempelvrij maken van een woning een relatief simpele en betaalbare aanpassing is, in vergelijking met bijvoorbeeld een traplift, kan er de oorzaak van zijn dat deze twee aanpassingen duidelijk het meest voorkomen. Gemiddeld heeft 16% van de 55-plussers met een aangepast huis eenhendelkranen in de woning. Andere aanpassingen zijn veel minder vaak aanwezig. Trapliften en keukenaanpassingen zijn ingrijpender en bovendien een stuk kostbaarder. En een stalling voor de scootmobiel hebben lang niet alle 55-plussers nodig. Zelfs als zij wel een scootmobiel hebben, is deze aanpassing niet altijd nodig of mogelijk.

Een deel van de respondenten vulde onze lijst met aanpassingen aan, grotendeels met aanpassingen van de badkamer.

Waardering van hun woning

De 55-plussers in de stad zijn heel tevreden over hun huis. Zij geven hun woning gemiddeld een 8 als rapportcijfer. In Nieuw-Oost en in Nieuw-West waarderen 55-plussers hun woning meer dan in Schil-Noordoost en Oudwest. De verschillen tussen de stadsdelen zijn echter klein. Huiseigenaren geven hun woning gemiddeld een hoger rapportcijfer dan huurders.

Conclusies

Studentenstad Groningen heeft een aantal stadsdelen waar relatief veel ouderen wonen. Dit zijn over het algemeen wijken uit de jaren 70 of later, en liggen verder van het historische stadscentrum. In sommige stadsdelen met veel oudere bewoners staan voornamelijk koopwoningen, in andere meer huurwoningen van woningbouwcorporaties. Ouderen tot 65 jaar hebben vaker een koopwoning dan 75-plussers. Deze jongere ouderen wonen ook vaker in een eengezinswoning dan oudere senioren. Die wonen vaker in een flat of appartement. Huurders houden hun hele wooncarrière ongeveer dezelfde woonlasten. Woningeigenaren kunnen hun hypotheek levensloopbestendig afsluiten; gemiddeld genomen nemen de woonlasten van woningeigenaren af naarmate zij ouder zijn. Jongere ouderen hebben niet alleen vaker een koopwoning, zij zijn gemiddeld hoger opgeleid en hebben gemiddeld een hoger inkomen dan 75-plussers. Een belangrijke ontwikkeling voor de toekomst is de toename van het aantal alleenstaande 55-plussers. De afgelopen tien jaar zagen we al een toename bij de groep tussen de 55 en 65 jaar.

Hoofdstuk 2: De buurt

Over het algemeen zijn 55-plussers in Groningen tevreden met hun woning. Minstens zo belangrijk voor het woongenot is de buurt waar die woning staat. Bij het ouder worden is het van belang een goed contact met de burens te hebben. Met het wegvallen van de structuur van het werk kan het prettig zijn eens een praatje te maken met de burens of samen iets te ondernemen. Bij het ouder worden neemt de mobiliteit vaak af; bezoek aan familie en vrienden verder weg wordt lastiger. Een praatje met de buurvrouw of een buurjongen die wat klussen komt doen, zijn dan onmisbaar. In dit hoofdstuk geven we een beeld van de verschillende stadsgebieden en hoe 55-plussers hun buurt waarderen.

Waardering

We hebben de respondenten gevraagd hoe zij hun buurt waarderen. Ze hebben een rapportcijfer voor de buurt gegeven. Daarnaast hebben ze aangegeven hoe ze de veiligheid van de woonomgeving, de verkeersveiligheid, de toegankelijkheid van de openbare ruimte (bijvoorbeeld geen obstakels op straat) en het schoonhouden van de buurt waarderen. Daarbij konden de respondenten kiezen uit de antwoorden '(heel) goed', 'neutraal' en '(heel) slecht'.

De veiligheid van de woonomgeving én de verkeersveiligheid worden het meest gewaardeerd door de 55-plussers in stadsgebied Nieuw-Zuid. In stadsgebied Noordwest voelen 55-plussers zich het minst veilig. De verkeersveiligheid in Schil-Noordoost krijgt de laagste score van alle stadsgebieden. Ook over de toegankelijkheid van de openbare ruimte en het schoonhouden van de buurt zijn de 55-plussers in Schil-Noordoost het minst tevreden. In stadsgebied Nieuw-West waarderen ouderen de toegankelijkheid van de buurt en het schoonhouden van de buurt het meest in vergelijking met de 55-plussers in andere stadsgebieden. We hebben de respondenten ook gevraagd een rapportcijfer voor hun buurt te geven. De hoogste score op basis van een rapportcijfer voor de buurt is gegeven door de 55-plussers in Nieuw-Zuid. Stadsgebied Noordwest scoorde het laagst op basis van een rapportcijfer.

Figuur 2.1: Waardering van de buurt door 55-plussers, per stadsgebied

	Veiligheid	Verkeers- veiligheid	Toegan- kelijkheid	Schoon- houden	Totaal	Rapport- cijfer Buurt
Centrum	3,4	3,3	3,3	2,9	13,0	7,7
Schil-Noordoost	3,3	3,1	3,2	2,7	12,3	7,1
Schil-Zuidwest	3,6	3,3	3,5	3,1	13,5	7,6
Nieuw-Zuid	3,8	3,7	3,7	3,5	14,8	8,1
Zuid-corporatief	3,8	3,5	3,7	3,1	14,0	7,6
Noordwest	3,3	3,3	3,5	3,1	13,2	7,0
Lewenborg en Beijum	3,6	3,6	3,5	3,0	13,6	7,5
Nieuw-Oost	3,8	3,6	3,6	3,2	14,1	7,8
Nieuw-West	3,8	3,5	3,8	3,6	14,7	7,7
Gemiddeld	3,6	3,4	3,5	3,1	13,7	7,5

In figuur 2.1 worden in de eerste vier kolommen gemiddelde scores per gebied weergegeven. Bij het antwoord 'heel goed' werden 5 punten toegekend en bij 'heel slecht' 1 punt. De kolom 'Totaal' geeft de som weer van de eerste vier kolommen. De kolom 'Rapportcijfer' geeft het gemiddelde rapportcijfer per gebied weer dat respondenten hun eigen buurt geven.

Tegenpolen uitgelicht

In de stad Groningen zijn twee stadsgebieden waar veel ouderen wonen: Noordwest (Paddepoel, Vinkhuizen, Selwerd) en Nieuw-Zuid (Hoornse Park, Hoornse Meer, de Wijert-Zuid, Villabuurt en Coendersborg). In hoofdstuk 1 zagen we al dat deze twee stadsgebieden vaak genoemd worden als uitersten binnen de stad. Zo wonen in Noordwest relatief de meeste 55-plussers in een huurhuis van een woningcorporatie, terwijl in Nieuw-Zuid bovengemiddeld veel ouderen een koopwoning bewonen. De veiligheid van hun woonomgeving waarderen de 55-plussers in Nieuw-Zuid het hoogst van de stad en hun leeftijdsgenoten in stadsgebied Noordwest waarderen dit aspect het minst.

De leeftijdsopbouw van de 55-plussers in deze twee gebieden komt sterk overeen, waardoor het vergelijken van Noordwest en Nieuw-Zuid op de andere onderdelen van dit onderzoek goed mogelijk is. In beide gebieden wonen relatief veel 65-plussers en is de leeftijdsgroep van 55 tot 65 jaar minder vertegenwoordigd. Een meerderheid van de 55-plussers in zowel Noordwest als Nieuw-Zuid is getrouwd of woont samen.

In de verdere rapportage besteden we daarom extra aandacht aan de verschillen tussen de stadsgebieden Noordwest en Nieuw-Zuid. We gebruiken daarbij gegevens uit ons onderzoek naar de woonbehoeften van 55-plussers, maar ook gegevens uit het onderzoek naar Woonmilieus in Stad en uit de monitor Leefbaarheid en Veiligheid (2010).

Noordwest

Wie door de stadsgebieden Noordwest en Nieuw-Zuid fietst, zal meteen verschillen zien. Noordwest is in de jaren 60 en 70 gebouwd, waarna vanaf het jaar 2000 in delen van dit stadsgebied omvangrijke wijkvernieuwingsprogramma's werden uitgevoerd. De fietser ziet rijtjeshuizen en flats langs rechte, brede wegen. Soms is er gebouwd in een stempelstructuur. Veel van de woningen waren vooral bedoeld voor gezinnen en ouderen. Voor studenten staan er een paar flats aan de rand van de wijk Selwerd. Met de wijkvernieuwing werd een deel van de corporatiewoningen verbouwd en verkocht, maar in het stadsgebied staan nog steeds veel corporatieve huurwoningen. Een aantal winkelcentra, veel groen en goede busverbindingen zorgen voor een hoog voorzieningenniveau.

De bewoners van stadsgebied Noordwest richten zich meer op de groep dan op het individu. Het gezinsleven is voor hen belangrijk. Onder de 55-plussers in dit stadsgebied zijn veel stellen waarvan de kinderen uit huis zijn. De ouders zijn in de gezinswoning blijven wonen.

Uit de meest recente beschikbare monitor Leefbaarheid en Veiligheid (2010) blijkt dat het stadsgebied Noordwest onder het stadsgemiddelde scoort op zowel leefbaarheid als veiligheid. Ook over de toekomstige ontwikkeling van hun buurt zijn de bewoners volgens deze monitor minder positief dan gemiddeld.

Nieuw-Zuid

Stadsgebied Nieuw-Zuid ligt op een flinke fietsafstand van Noordwest. Er staan ruime eengezinswoningen, twee-onder-één-kapwoningen en ook vrijstaande huizen, veelal gebouwd in de laatste decennia van de vorige eeuw. Het is een mengeling van duurdere huurwoningen en koopwoningen, vooral laagbouw. Langs het Hoornsemeer staan hogere flatgebouwen met luxe appartementen. Het oudste deel van het stadsgebied is de Villabuurt, waar in de jaren 1930 al gebouwd werd en waar welgestelden zich vestigden..

Status en prestige zijn belangrijk voor de inwoners van dit stadsgebied. Over het algemeen zijn zij traditioneel ingesteld en gehecht aan rust. De huizen in dit stadsgebied vallen in het dure segment op de woningmarkt. Op leefbaarheid en veiligheid scoort Nieuw-Zuid in de monitor Leefbaarheid en

Veiligheid boven het stadsgemiddelde. Over de ontwikkeling van hun buurt in de toekomst zijn mensen in dit stadsgebied niet zo positief. Wellicht komt dit door de ontwikkeling op de huizenmarkt, die vooral in het duurdere segment leidt tot waardedaling van woningen.

Vergelijking

In figuur 2.2 vergelijken we de stadsgebieden Nieuw-Zuid en Noordwest op een aantal aspecten. Ook het stedelijk gemiddelde staat in deze tabel. Opmerkelijk zijn de tegenstellingen in het aantal woningeigenaren en huurders bij corporaties. Ook de gemiddelde woonlasten lopen uiteen. De rapportcijfers voor de waardering van de woning en van de buurt liggen in Noordwest lager dan het stadsgemiddelde en in Nieuw-Zuid hoger.

Figuur 2.2: uitgelicht: gegevens over Nieuw-Zuid, Noordwest en Centrum

	Nieuw-Zuid	Noordwest	Stedelijk gemiddelde	Centrum
Inwoners ouder dan 55 jaar	38%	29%	22%	13%
Inwoners jonger dan 18 jaar	20%	15%	15%	4%
Inwoners 18 t/m 54 jaar	42%	56%	63%	83%
Leeftijdscategorie 55-64 binnen groep 55+	48%	52%	59%	68%
Leeftijdscategorie 65-74 binnen groep 55+	40%	37%	33%	23%
Leeftijdscategorie 75+ binnen groep 55+	12%	11%	8%	9%
Alleenstaanden binnen groep 55+	26%	26%	28%	50%
Woningeigenaren 55+	71%	47%	66%	53%
Huurwoning corporatie 55+	26%	50%	31%	40%
Huurwoning 'anders' 55+	3%	3%	3%	7%
Gemiddelde woonlasten 55+	€ 559	€ 448	€ 453	€ 515
Eengezinswoning 55+	37%	46%	48%	28%
Flat 55+	33%	40%	29%	41%
Rapportcijfer voor de woning	8,26	7,83	8,09	8,15
Rapportcijfer voor de wijk	8,13	7,03	7,53	7,73

Bijzondere positie Centrum

Het centrum van de stad is een wijk met een bijzonder karakter door de markt, de vele winkels en horecagelegenheden. Het is de huiskamer van de stad. In het centrum zijn minder koopwoningen dan in andere stadsgebieden. Dankzij de vele studenten is de gemiddelde leeftijd lager dan in de rest van de stad. We zien in de antwoorden van de respondenten vaak grote verschillen tussen de deelnemers uit het centrum en die uit de andere stadsgebieden. Vanwege deze opvallende verschillen besteden we in de verdere rapportage extra aandacht aan het centrum.

Slechts 75 van de 1310 respondenten van 55 jaar en ouder woont in het centrum (6%). De representativiteit van onze onderzoeksgroep is op dit punt onvoldoende om vergaande conclusies te trekken. Wel kunnen we trends en ontwikkelingen uit de antwoorden halen.

Bovendien lijken de stadsgebieden Schil Noordoost en Schil Zuidwest in veel opzichten op het centrum. Het zijn wijken in de eerste schil net buiten het centrum, gebouwd vóór of vlak na de Tweede Wereldoorlog. Net als in het centrum wonen in deze stadsgebieden weinig 55-plussers. De jongere ouderen (55-65 jaar) zijn binnen de groep 55-plussers in de meerderheid. In de stadsgebieden wonen weinig kinderen, veel bewoners zijn tussen de 18 en 55 jaar. We zien hier de wens van veel studenten terug: zij willen het liefst in of vlakbij het centrum wonen. Net als in het centrum wonen in de schilwijken - met name in Schil Zuidwest - veel alleenstaanden. Ook de woningbouw van Schil Noordoost en Schil Zuidwest lijkt op de situatie in het centrum. In dit deel van de stad staan relatief weinig eengezinswoningen en veel flats en appartementen. Een klein deel van de huizen bestaat uit koopwoningen en met name in Schil noordoost staan veel corporatieve huurwoningen.

Bewoners van het centrum zijn merendeels individueel ingesteld. De plek waar zij wonen, is voor hen belangrijker dan hun woning. Er wonen relatief veel alleenstaanden. Hoewel het centrum op leefbaarheid en veiligheid onder het stadsgemiddelde scoort, zijn de bewoners gemiddeld positief over de toekomstige ontwikkeling van hun buurt.

Conclusies

De gebieden Noordwest en vooral Nieuw-Zuid wonen relatief veel ouderen. In Nieuw-Zuid zijn de ouderen het meest positief over hun buurt, in Noordwest zijn de ouderen het minst positief. De woonlasten zijn in Nieuw-Zuid hoger dan gemiddeld, in Noordwest lager. In het Centrum wonen relatief weinig ouderen en zij zijn vaker alleenstaand.

Hoofdstuk 3: Woonwensen

Nu we weten wat de achtergrond is van de 55-plussers in de gemeente Groningen en hoe zij hun woonsituatie waarderen, gaan we in dit hoofdstuk in op hun woonwensen. We hebben de respondenten vragen gesteld over verhuizen, aanpassingen in huis, gedeelde woonvormen en met wie zij het liefst in een buurt willen wonen.

Wooncarrière

De samenstelling van het huishouden is voor mensen een belangrijk aspect bij het zoeken naar een woning. Veranderingen in deze structuur zijn vaak aanleiding voor een verhuizing. Jongeren willen zelfstandig zijn en gaan op kamers. Als zij na hun opleiding aan het werk gaan en meer geld te besteden hebben, willen ze graag wat groter wonen met meer privacy. Stellen vervuilen hun eerste appartement graag voor een huis-met-tuin als zij kinderen krijgen. Alleenstaanden maken andere keuzes. Voor 55-plussers verandert de samenstelling van hun huishouden door het vertrek van thuiswonende kinderen of het overlijden van hun partner. Daarnaast gaat een ander aspect meespelen: met de ouderdom komen lichamelijke beperkingen. Voor een deel zijn deze te voorspellen: minder fit worden, minder mobiel kunnen zijn. Maar ook onvoorspelbare ziektes kunnen aanleiding zijn voor een verhuizing.

Honkvast

Adreswijzigingen in de gemeentelijke basisadministratie (GBA) laten zien hoe vaak 55-plussers verhuizen. We hebben de respondenten gevraagd wanneer zij in hun huidige woning zijn komen wonen. De antwoorden van de respondenten komen overeen met de gegevens uit de GBA.

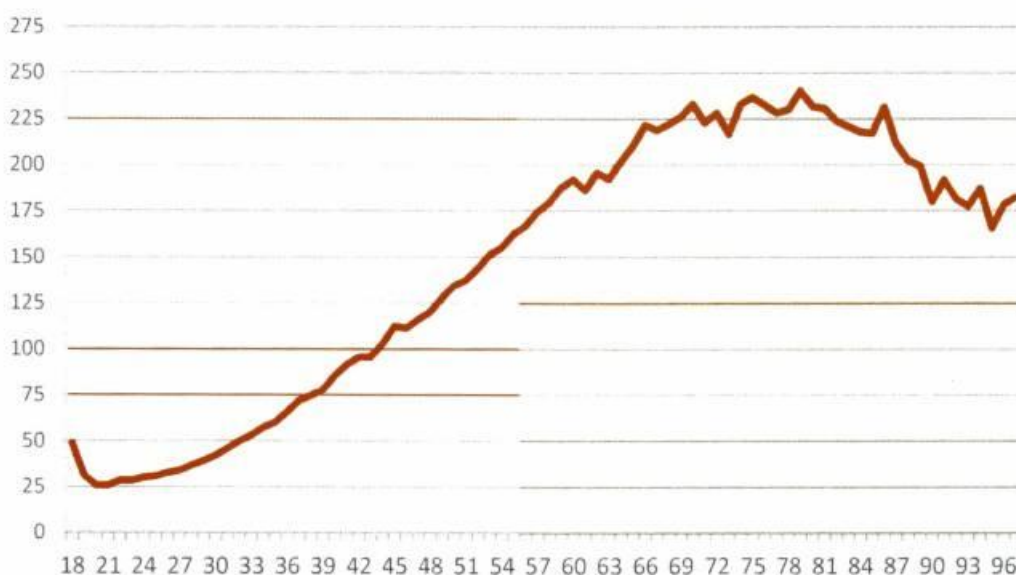
Een duidelijke meerderheid van de 55-plussers is al meer dan tien jaar niet meer verhuisd. Bij de mensen tussen de 65 en 75 jaar is dit zelfs 69%. Hier zien we dat 55-plussers zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen. Dat dit op hogere leeftijd niet altijd lukt, zien we terug in figuur 3.1: het percentage 75-plussers dat langer dan tien jaar geleden in de huidige woning trok, is duidelijk lager dan bij de leeftijdsgroep 65-74 jaar. Dit wijst er op dat na de leeftijd van 75 jaar mensen nog een keer verhuizen, waarschijnlijk naar een aangepaste woning of verzorgingshuis.

Figuur 3.1: Periode dat 55-plussers in hun huidige woning wonen, per leeftijdsgroep (GBA)

	55-64	65-74	>74	Totaal
Korter dan een jaar geleden	4%	3%	5%	4%
Eén tot drie jaar geleden	7%	7%	9%	8%
Drie tot vijf jaar geleden	8%	8%	10%	9%
Vijf tot tien jaar geleden	16%	13%	14%	15%
Meer dan tien jaar geleden	64%	69%	62%	65%

Figuur 3.2 toont het aantal maanden, dat iemand in een huis woont. Hieruit kunnen we afleiden op welke leeftijd gemiddeld genomen mensen vaak verhuizen. In de leeftijdsgroep 55 jaar en ouder zien we dat vanaf het 68^e levensjaar het aantal verhuizingen toe gaat nemen; de stijgende lijn van de grafiek begint af te vlakken. Vanaf de leeftijd van 78 jaar gaan zoveel mensen verhuizen dat het gemiddelde aantal woonmaanden afneemt, na een piek van gemiddeld twintig jaar (240 maanden) in dezelfde woning.

Figuur 3.2: Aantal maanden per woning, naar leeftijd vanaf 18 jaar (GBA)

We hebben de gegevens over het aantal woonjaren van 55-plussers in stadsgebied Noordwest vergeleken met de gegevens van Nieuw-Zuid. In Noordwest zijn meer 55-plussers die één tot drie jaar geleden of drie tot vijf jaar geleden in de huidige woning zijn komen wonen dan in Nieuw-Zuid.

In het centrum wonen relatief veel 55-plussers, die korter dan een jaar geleden naar de huidige woning zijn verhuisd. In vergelijking met het stedelijk gemiddelde zijn er in het centrum meer 55-plussers die tussen de één en tien jaar in de huidige woning wonen. Wellicht ligt de oorzaak van dit verschil tussen het centrum en de rest van de stad in de leeftijdsopbouw. In het centrum wonen relatief minder mensen tussen de 65 en 75 jaar. Uit de gegevens in figuur 3.3 blijkt dat deze leeftijdsgroep doorgaans honkvast is: méér mensen wonen al langer dan tien jaar in de huidige woning dan de jongere ouderen en de 75-plussers.

In Lewenborg en Beijum en in stadsgebied Nieuw-Oost wonen veel 55-plussers langer dan tien jaar in de huidige woning. Het relatief hoge aantal koopwoningen in deze stadsgebieden kan hiervan de oorzaak zijn. Ook de leeftijdsopbouw in deze stadsgebieden speelt wellicht een rol. Er wonen relatief veel mensen van 55 tot 65 jaar en weinig 65-plussers. De jongere ouderen zijn met hun gezin in deze stadsgebieden - met veel eengezinswoningen - komen wonen en blijven er als de kinderen (deels) uit huis gaan.

Figuur 3.3: Periode dat 55-plussers in hun huidige woning wonen, per stadsgebied (GBA)

	< 1 jaar	1-3 jaar	3-5 jaar	5-10 jaar	>10 jaar
Centrum	7%	10%	10%	17%	55%
Schil Noordoost	6%	9%	7%	16%	62%
Schil Zuidwest	2%	5%	10%	13%	70%
Nieuw-Zuid	5%	7%	7%	16%	65%
Zuid-corporatief	4%	10%	11%	14%	60%
Noordwest	5%	10%	11%	17%	58%
Lewenborg en Beijum	3%	4%	5%	11%	76%
Nieuw-Oost	3%	7%	5%	10%	75%
Nieuw-West	3%	7%	8%	16%	67%
Stadsgemiddelde	4%	8%	9%	15%	65%

Verhuisd

We willen graag weten waarom 55-plussers naar hun huidige woning verhuisd zijn. De deelnemers aan het onderzoek, die korter dan tien jaar in hun huidige huis wonen, hebben wij deze vraag gesteld. Het gaat om 415 respondenten. Zij konden uit een lijst met verhuisredenen één of meerdere argumenten voor hun meest recente verhuizing aanvinken. Daarnaast konden ze de reden voor hun verhuizing zelf omschrijven. De uitleg van de respondenten over de reden van verhuizing naar hun huidige woning leverde een lange lijst met uiteenlopende motivaties op. Een deel van de 55-plussers verhuisde, omdat dit voor hen iets opleverde: een mooier huis, een grotere tuin of samen onder één dak wonen met hun partner. Voor een andere groep was de aanleiding voor de verhuizing minder prettig: ziekte en lichamelijke beperkingen, overlast of de sloop van hun huis vanwege de wijkvernieuwing.

Sociale omstandigheden vormen de meest genoemde reden om te verhuizen naar de huidige woning. Daarbij valt op dat het ook vaak om overlast van de burens gaat. De kwaliteiten van het huis zelf zijn voor de respondenten vaker een reden om te verhuizen geweest dan eventuele lichamelijke beperkingen. Slechts een paar keer worden financiële omstandigheden genoemd.

Weinig concrete verhuisplannen

De meeste 55-plussers zijn meer dan tien jaar geleden voor het laatst verhuisd, maar wat zijn hun verhuisplannen voor de toekomst? We bekijken om te beginnen het aantal 55-plussers dat *niet* wil verhuizen in de nabije toekomst. Dit is ruim de helft van de respondenten. Vanaf de leeftijd vanaf 65 jaar neemt het percentage ouderen dat geen verhuisplannen heeft, toe. Het verschil met de jongere ouderen is niet groot, maar wel opmerkelijk. De kans op lichamelijke beperkingen neemt toe en daarmee ook de kans dat een verhuizing naar een aangepaste woning of verzorgingshuis noodzakelijk wordt. Misschien dat de nodige aanpassingen al gedaan zijn en dat de enige volgende stap in de wooncarrière een verhuizing naar een verzorgingshuis is. De meeste 55-plussers willen hun zelfstandigheid niet opgeven en maken geen plannen naar een verzorgingshuis te verhuizen. De deelnemers aan het onderzoek konden ook 'weet ik niet' invullen bij de vraag naar hun verhuisplannen. Veel respondenten gaven bij de vraag naar hun verhuisplannen aan, dat zij nog niet

weten of zij van plan zijn in de naaste toekomst te verhuizen. We kunnen dit hoge percentage niet verklaren. In figuur 3.4 zien we dat het percentage 55-plussers dat 'weet ik niet' invulde, afneemt naarmate de leeftijd toeneemt. Het lijkt er op dat jongere ouderen meer twijfelen over een verhuizing en dat met het ouder worden de twijfel afneemt. Het aantal respondenten dat geen verhuisplannen heeft, neemt met de leeftijd toe. Wellicht dat de twijfel over een verhuizing met de jaren verandert in een stellig 'nee'.

Figuur 3.4: Verhuisplannen van 55-plussers, per leeftijdsgroep

	55-64	65-74	>74	Gemiddeld
Nee	54%	57%	58%	55%
Ja, binnen een jaar	3%	2%	7%	3%
Ja, binnen twee jaar	3%	2%	3%	2%
Ja, tussen de twee en vijf jaar	11%	12%	10%	11%
Weet ik niet	29%	27%	21%	28%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	1%	0%	1%	1%

Uit de verhuiscriteria van 55-plussers per stadsgebied (figuur 3.5) blijkt dat in Schil-Noordoost relatief veel respondenten willen verhuizen. In het gebied staan meerdere kleine huurwoningen, waar relatief vaak alleenstaanden wonen. Zij waarderen hun huis minder dan de 55-plussers in andere stadsgebieden, hoewel de verschillen erg klein zijn (hoofdstuk 1). De respondenten in Schil-Noordoost zijn niet tevreden met hun wijk. Het stadsgebied scoort het laagst van de stad op drie van de vier aspecten van wijkwaardering (hoofdstuk 2).

In het centrum wil een ruime meerderheid van de 55-plussers niet verhuizen. Dit is opvallend gezien de leeftijdsopbouw in dit stadsgebied. In het centrum wonen relatief veel mensen tussen de 55 en 65 jaar. De groep 65-75-jarigen is relatief klein en in vergelijking met de rest van de stad wonen er iets meer 75-plussers dan gemiddeld. In figuur 3.4 zagen we dat juist de groep van 55 tot 65 jaar het minst vaak aangeeft geen verhuisplannen te hebben. Blijkbaar geldt dit niet voor de jongere ouderen in het centrum. Wat ook mee kan spelen is dat in het centrum relatief veel 55-plussers korter dan tien jaar in hun huidige woning wonen (figuur 3.3). Wellicht dat zij nog niet toe zijn aan een volgende stap in hun wooncarrière. Het centrum met zijn vele voorzieningen maakt het wonen voor 55-plussers misschien zo aantrekkelijk dat ze niet meer weg willen.

In stadsgebied Nieuw-Zuid geven relatief meer 55-plussers aan dat zij niet willen verhuizen dan in stadsgebied Noordwest. Een van de belangrijke verschillen tussen deze stadsgebieden is het relatief hoge aantal koopwoningen in Nieuw-Zuid en het relatief hoge aantal huurwoningen in Noordwest. We hebben daarom onderzocht of er een verschil is tussen de verhuiscriteria van 55-plussers met een eigen woning en 55-plussers met een huurwoning onder de respondenten, zie figuur 3.6. Er is echter nauwelijks verschil tussen de verhuiscriteria van woningeigenaren en die van huurders. De 55-plussers in de vrije huursector willen vaker verhuizen dan andere huurders en woningeigenaren. Waarschijnlijk komt dit door de hogere woonlasten.

Het verschil tussen de verhuiscriteria in de stadsgebieden Nieuw-Zuid en Noordwest kunnen we niet verklaren op basis van de onderzoeksgegevens.

Figuur 3.5: Verhuiscwensen van 55-plussers, per stadsgebied

	weet niet	Nee	Ja
Centrum	19%	64%	16%
Schil-Noordoost	29%	48%	23%
Schil-Zuidwest	27%	57%	16%
Nieuw-Zuid	24%	57%	19%
Zuid-corporatief	25%	61%	14%
Noordwest	36%	51%	13%
Lewenborg en Beijum	31%	54%	15%
Nieuw-Oost	25%	57%	17%
Nieuw-West	26%	59%	15%
Gemiddeld	28%	56%	16%

Figuur 3.6: Verhuiscwensen van 55-plussers, woningeigenaren en huurders

	weet niet	nee	ja
Ik ben de eigenaar van mijn woonruimte	28%	55%	16%
Ik huur mijn woonruimte van een corporatie of woningvereniging	28%	57%	15%
Ik huur mijn woonruimte van iemand anders	28%	41%	31%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	13%	63%	25%
gemiddeld	28%	55%	16%

Aanleiding om te verhuizen

Om te weten te komen waarom 55-plussers willen verhuizen, hebben we hun een lijst met verhuisredenen voorgelegd. Ze konden op deze lijst één of meerdere argumenten voor hun verhuisplannen aanvinken. We hebben hierbij dezelfde lijst gebruikt als bij onze vraag naar de reden dat zij naar hun huidige woning zijn verhuisd. Daarnaast konden ze de reden voor hun verhuiscwens zelf omschrijven. Net als bij de redenen voor verhuizing naar de huidige woning hebben we een lange lijst met veel uiteenlopende argumenten voor verhuiscwensen gekregen. Ook hier zien we weer positieve motivaties: graag op het platteland willen wonen of juist in het stadscentrum, een luxer huis, een tuin. Daarnaast is er voor sommige respondenten een negatieve aanleiding om te willen verhuizen: overlast, te weinig ruimte of lichamelijke klachten door het ouder worden.

In tegenstelling tot de redenen om in de huidige woning te gaan wonen, vormen voor de respondenten met een verhuiscwens lichamelijke beperkingen verreweg de belangrijkste reden daarvoor. Duidelijk minder vaak gaf men aan te willen verhuizen vanwege sociale omstandigheden. Hier zien we een duidelijk verschil met de redenen voor de verhuizing naar de huidige woning, toen de sociale factor het meest voorkwam en lichamelijke beperkingen minder vaak als reden werden gegeven. De kwaliteiten van het huis en de financiële omstandigheden vormen even vaak de reden als de sociale omstandigheden.

Zo zelfstandig mogelijk

We hebben de respondenten een lijst met een aantal type woningen voorgelegd en hen gevraagd hun voorkeur aan te geven. De respondenten hebben sterke voorkeur voor een zelfstandige woonruimte zonder aanpassingen of een zelfstandige seniorenwoning. Wonen in een seniorencomplex met

huismeester en een seniorenwoning met voorzieningen zijn minder in trek. Jongere ouderen tot 65 jaar willen het liefst een zelfstandige woonruimte, maar ook bij de groep van 65 tot en met 74 jaar zien we deze wens. De voorkeur voor een woonruimte in een seniorencomplex ontstaat meestal bij mensen boven de 65 jaar en neemt toe bij het ouder worden.

We hebben onderzocht of de verhuiscriteria van 55-plussers anders zijn als zij in een woning zonder trappen wonen. In figuur 3.7 zijn de verschillen duidelijk af te lezen: een ruime meerderheid van de 55-plussers in een woning met gelijke vloeren wil niet verhuizen. Van hun leeftijdgenoten die thuis moeten traplopen, wil de helft niet verhuizen en een derde geeft als antwoord 'weet niet'. Waarschijnlijk kunnen zij niet goed overzien of met het ouder worden de trappen in huis een dusdanig groot probleem gaan worden dat verhuizen toch noodzakelijk zal zijn.

Figuur 3.7: Verhuiscriteria van 55-plussers, woning met of zonder trappen

	weet niet	nee	ja
Ja, gelijkvloers	23%	64%	13%
Nee, niet gelijkvloers	31%	51%	18%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	0%	0%	100%
Gemiddeld	28%	55%	16%

In hoofdstuk 1 lezen we dat minder dan de helft van de 55-plussers in de huidige woning aanpassingen heeft laten aanbrengen, zodat ze in hun huis kunnen blijven wonen. We hebben de deelnemers aan het onderzoek daarnaast gevraagd welke aanpassingen in hun huis nodig zijn. De meeste respondenten hebben geen aanpassingen nodig, maar 75-plussers hebben duidelijk meer behoefte aan aanpassingen. Het toilet aanpassen, een traplift laten plaatsen en het drempelvrij maken van de woning worden het meest genoemd.

Bushalte en buurtsupermarkt

Een gelijkvloers huis met een verhoogd toilet en éénhendelkranen zal voor veel 55-plussers aantrekkelijk klinken, maar als de dichtstbijzijnde supermarkt tien kilometer weg is, wordt datzelfde huis minder interessant. We hebben de deelnemers een lijst met voorzieningen voorgelegd en gevraagd welke zij op loopafstand van hun huis willen hebben. Als loopafstand hanteren we vijf minuten. De deelnemers konden één of meerdere voorzieningen uit de lijst kiezen. Het openbaar vervoer (70%) en een winkel voor de dagelijkse boodschappen (67%) zijn het meest gewild in de buurt. De 55-plussers gaan graag naar buiten, het park in: 46% wil een park en/of groen dicht bij huis. De respondenten hechten meer aan een park op loopafstand dan aan een apotheek of huisarts in de buurt. De andere voorzieningen in de lijst, zoals een bibliotheek, horeca en de kerk, zijn voor 55-plussers duidelijk minder belangrijk om op loopafstand van hun huis te hebben.

Figuur 3.8: Welke voorzieningen wilt u op loopafstand (vijf minuten) hebben?

Voorziening	Perc.
Openbaar vervoer	70%
Winkel voor de dagelijkse boodschappen	67%
Groen, parken	46%
Apotheek	36%
Huisarts	34%
Buurthuis	8%
Bibliotheek	8%
Horecagelegenheden	8%
Fysiotherapie	7%
Drogisterij	5%
Kerk	3%
Sportfaciliteiten	3%
Vereniging, verenigingsleven	2%
Geen voorkeur	8%
Wil ik niet zeggen, geen antwoord	1%

Gemengde buurt

Een aangepast huis dichtbij de bushalte, de supermarkt en het park is het ideaalbeeld van veel 55-plussers. Wie willen zij als buren? De respondenten hebben een voorkeur voor gemengde woonbuurten (55%). Ouderen van boven 74 jaar hechten daar minder waarde aan.

Voor zover 55-plussers een voorkeur hebben voor een buurt met overwegend bewoners uit één leeftijdsgroep, dan zijn wijken met veel gezinnen het minst in trek. Ook een woonbuurt met alleen ouderen heeft bij lange na niet de voorkeur, 16% kiest hiervoor. Dat is ongeveer even hoog als een woonomgeving met overwegend jongvolwassenen (14%).

Verhuizers blijven in de buurt

Als 55-plussers willen verhuizen, waar willen ze dan naartoe? We hebben de deelnemers aan het onderzoek een aantal vragen voorgelegd over waar zij naartoe zouden willen verhuizen en waarom.

Een ruime meerderheid (61%) van de respondenten wil binnen de stad verhuizen. Slechts 16% wil de stad uit bij een verhuizing; 21% heeft geen voorkeur.

De respondenten die binnen de stad willen verhuizen, hebben aangegeven waar zij zouden willen wonen. Een derde wil in de eigen buurt wonen, maar ook het centrum en de omliggende buurten zijn in trek. De buitenwijken hebben niet de voorkeur van 55-plussers, slechts 15% wil daar naartoe verhuizen. Relatief veel respondenten hebben geen voorkeur voor een wijk of weten nog niet waar ze zouden willen wonen (28%).

De 55-plussers die de wens hebben buiten de stad te gaan wonen, willen grotendeels in de regio blijven. Ook het noorden van Nederland kan op belangstelling van 55-plussers uit de stad rekenen. Sommige respondenten geven aan dat zij 'dichter bij familie' of 'in het westen van Nederland' willen gaan wonen, anderen willen wel verhuizen maar weten nog niet waar naartoe. Het gaat daarbij om kleine aantallen respondenten.

Als reden om de stad te willen verlaten, noemen de respondenten 'stedelijke problematiek', 'rust en ruimte' en in mindere mate dat zij dichterbij hun familie willen wonen. Hiermee is de belangrijkste reden om de stad uit te gaan die stad zelf: overlast door jongeren/studenten, gebrek aan veiligheid, drukte. Buiten de stad wachten rust en ruimte. Slechts een kleine minderheid van de respondenten wil graag buiten de stad wonen (16%). Het voorzieningenniveau in de stad is hoog, dat houdt wellicht vele 55-plussers binnen de gemeentegrenzen.

Gedeelde woonvorm

Zowel landelijk als in de stad Groningen zijn er diverse initiatieven van ouderen om samen te wonen, zonder dat zij naar een (groot) verzorgingshuis gaan. Dit komt voort uit de behoefte de veiligheid van de groep op te zoeken, maar toch zoveel mogelijk zelfstandig te blijven wonen.

We hebben de deelnemers aan het onderzoek gevraagd of zij in een gedeelde woonvorm zouden willen wonen, met hoeveel mensen ze de woonvorm zouden willen delen en wat zij met hun huisgenoten zouden willen ondernemen.

Bijna 30% van de respondenten zou wel in een gedeelde woonvorm willen wonen. Bij vrouwen is het aandeel hoger. En naarmate men ouder is, neemt de animo af. Het overgrote deel zou het liefst de woonvorm delen met vrienden en kennissen. Dat geldt met name voor de jongere ouderen tussen de 55 en 65 jaar. Een belangrijk deel van de 55-plussers ziet graag leeftijdsgenoten in de woongroep.

Van de 381 respondenten die zeiden in een woonvorm te willen wonen, hebben 280 mensen (73%) gezegd met hoeveel huishoudens dat dan moest. Grote woonvormen worden minder op prijs gesteld: maximaal vijf huishoudens vinden de respondenten genoeg. De groep 75-plussers geeft voorkeur aan het delen van de woonvorm met zes tot tien huishoudens. Wellicht dat het wegvallen van contacten met vrienden en familieleden hierbij een rol speelt. De mobiliteit van 75-plussers is een stuk kleiner dan van de jongere ouderen. Een deel van hun vriendenkring is inmiddels overleden, waardoor de contacten met anderen zich in een steeds kleinere kring om het huis afspelen. Het kan dan prettig zijn in een wat grotere woonvorm te wonen, zodat er altijd iemand in de buurt is.

In sommige woonvormen kunnen activiteiten en voorzieningen gedeeld worden. De respondenten hebben aangegeven welke gezamenlijke activiteiten hun voorkeur hebben. Het verzorgen van de tuin willen zij graag samen doen, vooral de mensen van 55 tot 65 jaar oud (59%). Lichte technische klussen ziet men ook wel zitten om gezamenlijk te doen. De maaltijd en huishoudelijk werk willen de respondenten niet delen.

Figuur 3.8: Voorkeur van 55-plussers voor het delen van voorzieningen en activiteiten

	sterk wel	licht wel	neutraal	licht niet	sterk niet
tuin verzorgen	50%	26%	11%	6%	5%
gezamenlijke maaltijden	16%	37%	27%	15%	5%
gezamenlijke activiteiten	33%	41%	19%	6%	1%
huishoudelijk werk	21%	36%	22%	14%	7%
lichte techn. huishoudelijke klussen	41%	39%	12%	4%	2%

We zien in de antwoorden op de vragen over gedeelde woonvormen overal terug dat vrouwen meer voorkeur hebben in een groep te wonen en activiteiten te ondernemen dan mannen. Dit is een

algemeen bekend gegeven voor alle leeftijdsgroepen. Mannen zijn over het algemeen liever op zichzelf, vrouwen geven de voorkeur aan een groep.

Zelfstandig blijven is voor veel 55-plussers erg belangrijk. Een woonvorm delen kan, als dat voordelen oplevert. Daarbij moet er wel ruimte zijn voor privacy. Gezamenlijk eten of huishoudelijke taken delen hebben niet de voorkeur, samen de tuin verzorgen wel.

Conclusies

Zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen is voor 55-plussers belangrijk. Dit stelt eisen aan woningen, nu en in de toekomst. In een huis zonder trappen en drempels – of met een traplift – kunnen 55-plussers lang zelfstandig blijven wonen. Als mensen in een drempelloze woning wonen, willen zij minder vaak verhuizen dan als ze thuis moeten traplopen. Concrete verhuisplannen maken 55-plussers in Groningen niet veel, wel twijfelen veel van hen of ze willen verhuizen. Op hoge leeftijd kan het soms niet anders dan toch nog te verhuizen naar een wooncomplex of verzorgingshuis. De belangrijkste aanleiding voor verhuisplannen zijn lichamelijke beperkingen. Voor de verhuizing naar de huidige woning waren sociale omstandigheden – overlast van burens, gaan samenwonen, ander werk – de meest genoemde redenen.

Op loopafstand van hun huis willen 55-plussers graag openbaar vervoer, een winkel voor dagelijkse boodschappen en een park. Ook wil de meerderheid blijven wonen in de stad. Als ze willen verhuizen naar buiten de stad is dit nog steeds in de regio van Groningen. Ouderen wonen het liefst in een gemengde buurt, met mensen van alle leeftijden. Ongeveer een derde van de respondenten zou wel samen met anderen in een gedeelde woonvorm willen wonen. Dit is dan bij voorkeur een kleine woonvorm van maximaal vijf huishoudens. In een gedeelde woonvorm willen 55-plussers wel graag samen de tuin onderhouden, maar niet samen eten.

Hoofdstuk 4: Zorg voor elkaar

De westerse verzorgingsstaat is aan het veranderen. Door de toegenomen levensverwachting, de vergrijzing en ontgroening van de samenleving heeft de overheid minder middelen per 55-plusser beschikbaar dan voorheen. Ook willen 55-plussers vaker zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen. Nu er minder geld is voor professionele hulp in huis, verwacht de overheid dat mensen voor hulp eerst bij familie, vrienden en bekenden aankloppen. Naast de professionele hulpverleners zijn er ook maatschappelijke organisaties, die vrijwilligers inzetten als bijvoorbeeld boodschappenhulp, voor kleine klussen in en om het huis of hulp bij de administratie.

We hebben de 55-plussers in ons onderzoek gevraagd naar hun contacten en de behoefte aan contact, de hulp die zij ontvangen en (nog) niet ontvangen – maar wel nodig hebben. Daarnaast hebben we de respondenten gevraagd of zij vrijwilligerswerk of mantelzorg doen of zouden willen doen. Met de informatie in de voorgaande hoofdstukken over de buurten en woningen waar 55-plussers graag wonen, krijgen we een beeld van de totale woonbehoefte van 55-plussers.

Contact

Contacten met familie, vrienden en burens worden steeds belangrijker voor 55-plussers. Het is makkelijker een familielid, vriend of bekende buurvrouw om hulp te vragen bij het boodschappen doen dan een relatief onbekende buurtgenoot. Vooral voor de kleinere klussen als boodschappen doen of onkruid wieden is professionele zorg niet beschikbaar of erg duur. Met hulp is het mogelijk langer in het eigen huis te blijven wonen, een grote wens van veel 55-plussers. Zelfstandigheid is een groot goed, dat mensen alleen opgeven als het echt niet anders kan. Zelfstandig blijven wonen met hulp van familie, vrienden en burens vinden veel 55-plussers een aangenamer vooruitzicht dan een verhuizing naar een seniorencomplex of verzorgingshuis.

We hebben de respondenten gevraagd met wie zij contact hebben en hoe intensief dit contact is. Ook hebben we gevraagd met wie zij graag meer contact zouden hebben. Mensen van 55 jaar en ouder hebben het meest contact met naaste familie en vrienden. Er is daarnaast contact met kennissen en burens maar minder vaak dan met familie en vrienden.

Binnen de groep 55-plussers zien we met de leeftijd het contact met de naaste familie toenemen. Met vrienden en kennissen neemt het contact juist af, vooral vanaf 75 jaar. De mensen in de leeftijd van 55 tot 65 jaar gaan minder met hun burens om dan 65-plussers. Wellicht komt dit doordat deze jongere ouderen vaak nog werken en hierdoor minder tijd hebben voor contacten in de buurt. Ook de contacten met familie, vrienden en kennissen nemen toe vanaf 65 jaar, misschien door het wegvallen van de vaste structuur van het werk en het contact met collega's.

Vier vijfde van de respondenten vindt dat men voldoende contacten heeft.

Met leeftijdgenoten wonen

Ruim een kwart van de respondenten wil wel in een gedeelde woonvorm wonen. Het overgrote deel zou het liefst de woonvorm delen met vrienden en kennissen. Dat geldt met name voor de 55- tot en met 64-jarigen. Ook speelt de leeftijdsverdeling in de woongroep een belangrijke rol. Een belangrijk deel ziet graag leeftijdgenoten in de woongroep. Het kan zijn dat de wens met leeftijdgenoten samen te wonen groot is en automatisch het wonen met – doorgaans jongere – familieleden uitsluit.

Hulp bij dagelijkse bezigheden

Zo lang mogelijk zelfstandig blijven, dat is de wens van 55-plussers. Belangrijk is daarbij het zelfstandig blijven wonen. Maar op latere leeftijd lukt het vaak niet meer om alles zelf te blijven doen. We hebben de deelnemers aan het onderzoek gevraagd of zij hulp ontvangen, wat voor hulp dit is en wie hen deze hulp geeft. Ook vroegen we de respondenten welke hulp zij niet krijgen, maar eigenlijk wel nodig hebben. Ten slotte hebben we gevraagd of het zonder deze (extra) hulp mogelijk is om in de eigen woning te blijven.

Bijna 8% van de respondenten van 55 jaar en ouder geeft aan dat zij hulp ontvangen bij de dagelijkse bezigheden. Het gaat om 105 respondenten, van wie 103 mensen hebben ingevuld wat voor soort hulp zij ontvangen en van wie. Vanwege dit lage aantal respondenten maken we geen onderscheid naar leeftijdscategorie. Oudere 55-plussers ontvangen relatief vaker hulp. Vrouwen ontvangen relatief meer hulp dan mannen; dit komt doordat vrouwen doorgaans ouder worden.

De meest gegeven hulp is hulp in de huishouding. Daarbij gaat het meestal om hulp van professioneel personeel. Boodschappenhulp blijft voornamelijk binnen de familie. We zien dat partners ook helpen bij de dagelijks bezigheden. De toename van het aantal alleenstaanden zal in de nabije toekomst invloed hebben op de vraag naar zorg door vrijwilligers en professionals.

We hebben de deelnemers aan het onderzoek gevraagd welke hulp zij nu niet krijgen, maar eigenlijk wel nodig hebben. Van respondenten, die nog geen hulp ontvangen, is 87 keer een vorm van hulp genoemd als antwoord op deze vraag. Door respondenten die al hulp hebben, is 23 keer een vorm van hulp genoemd. Dit zijn vrij lage aantallen, die onvoldoende representatief zijn voor de behoefte aan hulp onder alle 55-plussers in de stad. Er is bij de respondenten vooral behoefte aan hulp in de huishouding. In 20% van de gevallen gaat het om meerdere vormen van hulp die nodig zou zijn. Bijvoorbeeld een combinatie van verzorging en maaltijdzorg of verzorging en boodschappenhulp.

We hebben de respondenten gevraagd of ze zonder hulp in hun huis zouden kunnen blijven wonen. Van de 55-plussers die hulp ontvangen, kan het merendeel in de woning blijven wonen zonder deze hulp. Van de 85 mensen, die deze vraag beantwoordden, gaven 14 mensen aan dat zij zonder hulp het huis uit zouden moeten (18%). Het gaat hier om een inschatting van de 55-plussers zelf. We hebben geen gegevens over de mogelijke gevolgen van het wegvallen van de hulp voor het welzijn van deze respondenten.

Anderen helpen

We hebben alle deelnemers aan het onderzoek gevraagd of zij hulp verlenen of klussen doen voor anderen. Hierbij betrekken we ook de antwoorden van de deelnemers van 18 tot en met 54 jaar. Zo krijgen we in beeld in welke mate mensen elkaar helpen. Daarbij konden zij aangeven wie zij helpen: burens en buurtgenoten, vrienden en kennissen en/of naaste familie. Omdat we daarnaast graag willen weten of mensen bereid zijn hulp te verlenen of klussen te doen, hebben we dit ook gevraagd.

Klussen

De helft van de respondenten helpt wel eens een ander. Bij de mensen onder de 55 jaar is dit iets minder dan bij de 55-plussers. Beide leeftijdsgroepen helpen vaker naaste familie dan vrienden, kennissen en burens.

Hoe vaak mensen zich inzetten voor anderen, verschilt per levensfase. Mensen tussen de 55 en 75 jaar zetten zich relatief vaker in voor anderen dan jongere en oudere mensen. Dit komt waarschijnlijk doordat de jongere mensen nog aan het werk zijn en minder tijd hebben om anderen te helpen. Voor de oudste groep geldt dat zij door ouderdomsklachten minder mobiel worden en zelf vaker hulp nodig hebben. Bij de hulp aan naaste familie zien we dit aspect heel duidelijk: vanaf 75 jaar neemt het percentage respondenten dat 'nooit' familieleden helpt, fors toe ten opzichte van de jongere leeftijdsgroepen.

De respondenten, die *geen* klussen doen voor anderen en anderen ook niet helpen, hebben we gevraagd of zij dit zouden willen doen. Slechts 14% wil dit niet. Naaste familie kan het meest op hulp rekenen, gevolgd door vrienden, kennissen en burens.

We willen weten of er tussen de stadsgebieden verschillen zijn in de mate waarin 55-plussers anderen willen helpen. Het aantal respondenten dat deze vragen heeft ingevuld, is echter te klein om per stadsgebied een voldoende representatief beeld te geven. Wel kunnen we op basis van de gegevens antwoorden enkele trends aangeven.

In het centrum is de bereidheid onder 55-plussers anderen te helpen lager dan gemiddeld in de stad. Alleenstaande 55-plussers willen vaker geen klussen doen of anderen helpen dan samenwonende en getrouwde 55-plussers. In het centrum wonen relatief veel alleenstaande 55-plussers, dit kan verklaren waarom het percentage 'nee-zeggers' hier hoger ligt.

We zien een duidelijk verschil tussen de 55-plussers in stadsgebied Noordwest en in stadsgebied Nieuw-Zuid. In Nieuw-Zuid wonen minder 55-plussers die *geen* klussen willen doen dan in stadsgebied Noordwest

Vrijwilligerswerk

De deelnemers aan het onderzoek hebben vragen gekregen over vrijwilligerswerk. We willen graag weten of zij vrijwilligerswerk doen en hoeveel tijd zij daarin steken. Ook hebben we hen gevraagd of zij vrijwilligerswerk zouden willen doen. Hier gaat het weer om alle respondenten, vanaf 18 jaar.

We zien dat vrijwilligerswerk vooral gedaan wordt door de groep van 65 tot en met 74 jaar.

Figuur 4.1 Hoeveel vrijwilligerswerk wordt gedaan

	<55	55-64	65-74	>74	gem.
Ja, 4 uur of meer per week werk	8%	15%	22%	18%	12%
Ja, minder dan 4 uur per week werk	19%	19%	19%	12%	19%
Nee	72%	64%	56%	68%	68%
Dat wil ik niet zeggen, geen antwoord	1%	1%	3%	2%	1%

In de leeftijdsgroepen tot 65 jaar en boven de 75 jaar is het percentage 55-plussers zonder vrijwilligerswerk hoger. Veel 55-plussers werken door tot hun 65^e en hebben hierdoor geen of minder tijd om vrijwilligerswerk te doen. Vanaf 65 jaar neemt het percentage 55-plussers met vrijwilligerswerk toe: er is meer tijd en de gezondheid laat het toe actief iets te betekenen voor een ander. Vanaf 75 jaar zien we dat mensen afhaken. Het lichaam werkt niet goed meer mee, steeds vaker hebben mensen zelf hulp nodig. Ook het helpen van anderen en het doen van klussen lukt hierdoor niet meer.

Onze gegevens over vrijwilligerswerk zijn onvoldoende representatief om conclusies per stadsgebied te trekken. Enkele trends kunnen we wel uit de antwoorden halen.

Zowel in stadsgebied Nieuw-Zuid als in stadsgebied Noordwest zijn 55-plussers bovengemiddeld vaak geen vrijwilliger. Hierin zien we een duidelijke overeenkomst tussen de 55-plussers in deze stadsgebieden. Het lage aantal vrijwilligers is extra opvallend, omdat in beide stadsgebieden relatief veel mensen in de leeftijd van 65 tot 75 jaar wonen. Dit is de levensfase waarin doorgaans juist veel mensen actief zijn als vrijwilliger.

Alle respondenten zonder vrijwilligerswerk, hebben we gevraagd of ze dit zouden willen. Bijna de helft (46%) ziet dit niet zitten. Hoe hoger de leeftijd, hoe minder mensen bereid zijn vrijwilligerswerk te doen. Vooral vanaf 65 jaar neemt de bereidheid af: 62% van de mensen tussen de 65 en 74 jaar wil geen vrijwilligerswerk doen en vanaf 75 jaar is dit 73%. Voor de oudste ouderen zal meespelen dat zij zichzelf niet meer in staat achten vrijwilliger te zijn. Binnen de groep van 65 tot en met 74 jaar zien we een relatief groot aantal vrijwilligers, maar onder de mensen die geen vrijwilligerswerk doen is de bereidheid relatief laag.

Figuur 4.2 Wil vrijwilligerswerk verrichten

	<55	55-64	65-74	>74	gem.
Ja	47%	43%	24%	10%	42%
Nee	42%	44%	62%	73%	46%
Dat wil ik niet zeggen, geen antwoord	11%	13%	15%	16%	12%

Mantelzorg

We hebben alle deelnemers aan het onderzoek gevraagd of zij mantelzorg verlenen. In de enquête hebben we mantelzorg beschreven als 'langdurige, onbetaalde hulp aan zieken of ouderen door familieleden of bekenden'. Van de respondenten van 18 jaar en ouder is 16% mantelzorger. In de leeftijdsgroep van 55 tot en met 64 jaar verlenen relatief veel mensen mantelzorg: 23%.

Hier zien we een duidelijk verschil met de leeftijdsopbouw onder vrijwilligers. Het vrijwilligerswerk kent een piek in de groep van 65 tot 75 jaar. Het werkzame leven is afgerond en de lichamelijke beperkingen laten in deze levensfase nog even op zich wachten.

Het hoge percentage mantelzorgers van 55 tot 65 jaar komt wellicht doordat in deze leeftijdsfase een hoogbejaarde vader of moeder langdurig hulp nodig heeft. Uit de antwoorden van de respondenten zien we dat het vooral om mantelzorg voor familieleden gaat. Hoe ouder de mantelzorger, hoe groter de kans dat zijn ouders inmiddels zijn overleden. Een andere verklaring kan zijn dat mantelzorg mensen meer 'overkomt' dan dat zij er bewust voor kiezen. Wel of niet een klus doen bij de burens of vrijwilliger worden is doorgaans een rationele keuze, waarbij tijdgebrek door betaald werk mee kan wegen.

Van alle respondenten ontvangt gemiddeld 2% zelf mantelzorg. Vooral 75-plussers krijgen mantelzorg (11%).

De deelnemers, die geen mantelzorger zijn, hebben we de vraag voorgelegd aan wie zij mantelzorg zouden willen verlenen. De bereidheid hiertoe is groot, slechts 6% van deze respondenten (18 jaar en ouder) wil geen mantelzorg verlenen. De grootste groep mensen die dit niet wil, is 75 jaar of ouder.

Mensen willen vooral mantelzorger zijn voor hun partner of familie en in mindere mate voor vrienden en kennissen. Ze zijn minder bereid mantelzorg te verlenen aan burens en buurtgenoten.

Het gaat hierbij om de intentie. Wellicht dat een deel van de respondenten sociaal wenselijke antwoorden heeft gegeven. We weten niet hoeveel mensen daadwerkelijk langdurig de zorg voor een ander op zich zullen nemen als er een beroep op hen wordt gedaan.

Uiteenlopend advies voor beleidsmakers

We hebben de respondenten van 55 jaar en ouder gevraagd of zij ideeën of tips hebben om de zelfredzaamheid en de samenredzaamheid te bevorderen. Hierop hebben respondenten zeer uiteenlopende reacties gegeven. Uit de reacties blijkt, dat een idee of tip vaak erg persoonsgebonden is. Er zijn zoveel verschillende ideeën en tips gegeven, dat het niet mogelijk is hier een samenvatting van te maken of er een conclusie uit te trekken.

Conclusies

Het contact dat 55-plussers met hun familie hebben, neemt bij het ouder worden toe. We zien dat het contact met vrienden en kennissen juist afneemt, vooral vanaf de leeftijd van 75 jaar.

Bijna 8% van de respondenten van 55 jaar en ouder geeft aan dat zij hulp ontvangen bij de dagelijkse bezigheden. Het gaat dan vooral om hulp in de huishouding. De meeste hulp krijgen 75-plussers.

Van de 55-plussers zijn de mensen tussen 55 en 75 jaar het meest actief in het helpen van anderen en het doen van klussen voor anderen. Daarnaast zijn mensen tussen de 55 en 65 jaar relatief gezien vaker mantelzorger dan 65-plussers. Vrijwilligerswerk wordt relatief vaak gedaan door mensen tussen de 65 en 75 jaar. Vanaf 75 jaar is men duidelijk minder actief en ontvangt men vaker hulp en mantelzorg.

BASIS VOOR BELEID

BEZOEKADRES
Eendrachtskade ZZ 2
9726 CW Groningen

POSTADRES
Postbus 1125
9701 BC Groningen

T (050) 367 56 30
F (050) 367 56 33
E info@os.groningen.nl
I www.os-groningen.nl